

"LLIURONA, EL RELAT D'UN POBLE CAIGUT EN L'OBLIT"

Martí Lagresa Cumbriu

1.0. INTRODUCCIÓ

Aquest treball de recerca es basa en una aproximació dels àmbits social, econòmic i cultural del poble de **Lliurona** al llarg de la seva història, i fins l'actualitat.

Aquest estudi neix de la necessitat d'esbrinar com un poble pot arribar a renéixer i reinventar-se tot i les dificultats sofertes durant el pas dels anys.

Tema

Aquest treball consta de tres parts, la primera d'elles és l'estudi de l'antiga **Lliurona**, des de les primeres referències historiogràfiques fins els anys **60** del segle passat.

Pel que fa la segona part, es basa en una pinzellada de l'actual **Lliurona**, després del despoblament sostingut que va patir entre la dècada dels **60** i **70** del **segle XX**, i des de llavors fins a l'actualitat. I la tercera part es fonamenta en la comparació de la **Lliurona** d'abans del despoblament i la Lliurona posterior, quan es va aconseguir rehabilitar-la.

Objectius

Per a poder estudiar el poble des dels seus inicis, em remunto a la prehistòria, en els primers moviments nòmades que hi va haver per aquestes contrades. En aquesta part també en distingeixo dues èpoques, durant el paleolític i el neolític. A continuació exposo la informació que he aconseguit trobar durant l'època medieval i més endavant, a l'època moderna i per acabar el **segle XX**.

En aquest apartat també destaco força la importància que varen tenir les diferents guerres i conflictes, i com aquestes van poder arribar a influir tant en la població com per provocar un fort moviment migratori cap a les zones amb més seguretat i accessibilitat als recursos bàsics.

Pel que fa l'estudi de l'època posterior al despoblament, quan es va poder repoblar gràcies a l'arribada de nova població que volien viure allunyats de la vida urbana, destaco temes com les dificultats de viure-hi, opinions personals dels actuals habitants, i les raons que els va empenyer a instal·lar-se en aquest indret.

I per últim, per poder comparar les dos Lliurones, ho faig per mitjà de diversos punts que he posat en comú, com ara l'educació, l'economia, les dificultats de viure en una zona amb difícil accés, el nombre de residents antigament i en l'actualitat...

Hipòtesis

Les primeres hipòtesis que em vaig plantejar a l'hora de fer el meu treball varen ser diverses. Entre aquestes, hi havia la d'esbrinar si després del repoblament a **Lliurona** hi havia un model de comunitat o d'organització atípica, diferent a la dels altres pobles.

Altres van ser, si tots els habitants tenien alguna relació comuna a l'hora d'anar a viure en contacte amb la natura, potser el fet d'allunyar-se tots de la condensació de la ciutat... També volia esbrinar quins eren els principals pilars que sostenen l'actual vida a **Lliurona** en comparació amb els pilars de l'antiga **Lliurona**, tant en termes d'activitats econòmiques, d'educació, cultura...

Metodologia

Per a fer aquest treball de recerca, he focalitzat la meua feina en dos àmbits, un estudi teòric i un estudi pràctic. L'estudi teòric recau en la recerca de la història antiga de **Lliurona** a través d'arxius municipals i comarcals, llibres relacionats amb el poble i l'**Alta Garrotxa** i també –però en menor part- en l'obtenció oral d'informació.

En aquesta última font, he seguit els models del llibre **Història Oral (Teide)** com a procediment de les ciències socials, per a dur a terme les entrevistes i la formulació de les seves preguntes.

També he planificat la recerca dels masos, les diverses sortides –a l'hora de poder fer el reportatge fotogràfic, no només dels masos sinó de totes les altres il·lustracions, ja que la majoria d'aquestes que apareixen al treball són de font i elaboració pròpia- i la cerca de textos o altres imatges d'interès i històriques. (col·leccions privades, **AFCF** i **INSPAI**).

Pel que fa l'estudi pràctic, es desenvolupa en fer una pinzellada acurada sobre l'actual **Lliurona**, com s'ha arribat fins a dia d'avui, com hi viuen els actuals habitants... I la informació ha estat extreta totalment de les entrevistes orals als actuals habitants, ja que l'única font bibliogràfica que he trobat són retalls de notícies d'alguns diaris de la zona.

Per altra banda, durant el seguiment del treball s'han dut a terme vuit trobades amb el tutor, totes, dins del termini que es va estipular a les bases del treball.

Aquestes trobades han ajudat molt a que pogués dur a terme una feina controlada i precisa, sense gaires entrebancs.

Procés

Sovint quan se't planteja haver de fer una extensa recerca sobre un tema en concret i d'interés, et vénen al cap innumerables qüestions per presentar. En el meu cas, des d'un bon principi tenia molt clar que volia fer el meu treball de recerca sobre un tema d'àmbit territorial, a poder ser de la zona propera al meu poble, **Sant Llorenç de la Muga**. Al principi em va sorgir la idea de parlar sobre la **Reial Foneria de Sant Sebastià de la Muga**, que avui en dia reposa sota les aigües tranquil·les del **pantà de Darnius-Boadella**.

Malauradament, totes les referències sobre aquest tema ja estaven recollides per l'excel·lent historiador **Marià Baig i Aleu**, i degut a això vaig haver de canviar el meu tema del treball. Llavors un dia, a les acaballes del curs, una conversa ho va canviar tot. Vaig estar parlant amb alguns dels habitants de **Lliurona**, un veïnat pertanyent a **Albanyà**, i arrel d'això em vaig disposar a estudiar com era aquell poble –si es que se'l podia anomenar com a tal-, i quina havia estat la seva història des de les seves primeres referències de les quals es disposen fins a l'actualitat.

El procés de la meua recerca abraça des de començaments de l'estiu fins a vacances de nadal. Degut a l'horari de treball de l'estiu, durant aquest període vaig dur a terme la recerca pràctica, ja que el poble de **Lliurona** el tenia relativament a prop del meu lloc de treball, i a més a més, sortosament alguns dels habitants del poble van treballar al mateix lloc que jo, cosa que em va facilitar la feina a l'hora de dur a terme les entrevistes.

Pel que fa l'estudi teòric, s'engloba entre finals d'estiu i les vacances de nadal, un temps on vaig estar buscant diverses fonts d'informació històrica de l'**Alta Garrotxa**, d'**Albanyà** i de **Lliurona** a diverses biblioteques, arxius municipals i arxius comarcals.

Agraïments

Per acabar, m'agradaria agrair a tota aquella gent que desinteressadament ha posat el seu granet de sorra per aconseguir que aquest treball es materialitzés de la manera que jo havia pensat, seguint cada un dels objectius que m'havia marcat des del començament del meu treball. Primer de tot, agraeixo a les institucions com ara l'**Arxiu Comarcal**, l'**Ajuntament d'Albanyà**, l'**Ajuntament de Sant Llorenç de la Muga**, els amics de **Gas Mountain** i a l'escola de **Lliurona**, pel fantàstic tracte que m'han donat durant el temps que ha durat la meua recerca.

M'agradaria nombrar i sobretot agrair, a l'alcalde d'albanyà, l'il·lustríssim senyor **Joan Fàbregas** per haver-me facilitat en tot moment la informació que necessitava, també a l'excalcalde de la vila albanyenca, el senyor **Vicenç Campassol i Terrades**, per haver-me proporcionat alguns llibres de gran interès i servei pel meu treball i també per les diverses imatges que m'ha aportat.

A més a més, vull donar les gràcies a tots els entrevistats i en especial al senyor **Balta de Can Perusa**, per obrir les portes de casa seva i fernes conèixer la realitat de **Lliurona**. També vull agrair a la meva mare, per la paciència i dedicació que ha hagut de tenir per portar-me algunes vegades a **Lliurona**, i per haver-me recolzat en les meves decisions en tot moment.

Dono les gràcies a en **Ramon Casadesús**, per ser un gran mestre i font d'inspiració de totes aquestes terres que ens envolten.

I a més a més, vull nombrar i agrair a en **Quim Caballé**, per l'ajuda que m'ha brindat a l'hora de trobar informació diversa i per haver-me fet de guia per aquestes muntanyes durant molt de temps, cosa que m'ha servit per enamorar-me de l'**Alta Garrotxa** i de les seves encisadores muntanyes.

Per acabar, però no menys important, vull agrair la tasca del meu tutor de treball de recerca, el senyor **Miquel Barba i Sopeña**, per haver-me fet un seguiment exhaustiu i concret que m'ha servit molt positivament per a la realització del meu treball. A tots ells, moltíssimes gràcies per haver-me permès materialitzar el treball que ara mateix teniu entre mans.

Així doncs, us convido a través d'aquest treball a conèixer una mica més la història del nucli de **Lliurona** i la seva especificitat, que segur que per a molts encara segueix sent un autèntic misteri.

2.0. L'ANTIGA LLIURONA

2.1. ON SITUEM LLIURONA

Abans de parlar de la història de **Lliurona** i com ha evolucionat el nucli fins a trobar-lo com avui en dia se'ns mostra, cal que primer de tot entrem en context mostrant on es situa el poble i quines característiques geogràfiques hi predominen.

Gràcies a aquesta petita aproximació, tindrem una idea més acurada que ens permetrà conèixer més a fons el transcurs de la seva història des dels primers inicis fins a l'actualitat.

El poble de **Lliurona** (o també conegut com **Llorona**) l'hem de situar a la muntanya del **Bassegoda**, a la frontera entre l'**Alt Empordà** i la **Garrotxa** – i actualment pertanyent a **Albanyà** –, a una altitud d'uns 800 m.s.n.m aproximadament. La muntanya del Bassegoda presenta moltes irregularitats, cosa que ha anat condicionant durant el pas dels anys a la seva població.

La seva geografia irregular propicia l'aparició de cingles i sòls rocosos, que sovint creen cavitats i coves que fins i tot avui en dia podem trobar. El sòl, és ric en metalls a les zones del vessant nord de la muntanya, i al vessant sud trobem que hi predominen els terres més argilosos.

Pel que fa **Lliurona**, està situada en una plana extensa on no hi ha gran manifestació d'arbredes a causa de la tala d'arbres que es duia a terme en temps antics, motivada per l'activitat econòmica del carbó i la llenya.

Les terres desforestades es feien servir posteriorment com a camps de conreu, que primerament servien exclusivament com a agricultura de subsistència però que entrat el **segle XIX** es va transformar a una agricultura de mercat.

Imatge d'un prat de Lliurona a la zona del pla de la Creu.
Font: Martí Lagresa Cumbriu.

Avui en dia, en ple **2017**, continuem veient aquests extensos prats on s'hi situen feixes i terrasses per salvar el desnivell que provoca aquesta irregular zona. Actualment aquests camps no han quedat en desús ja que alguns dels actuals habitants hi segueixen pasturant el seu bestiar, tot i que bàsicament es limita a la pastura de cavalls.

Pel que fa la fauna, a diferència d'altres llocs muntanyencs de la comarca, el **Bassegoda** té la sort de tenir una gran varietat d'espècies que es creien extingides en aquesta zona.

Entre d'elles podem destacar els senglars –no obstant aquesta espècie la trobem arreu de la comarca-, les daines, els esquiroles, els cavalls salvatges, els teixons, les guilles, les àguiles reals, els cabirols, musteles, fures, llebres i conills, tot tipus d'ocells de muntanya com ara el picot negre, el pit-roig, la merla... Malauradament l'aparició de la caça furtiva en els últims anys ha propiciat la disminució de gran part d'aquestes espècies.

Imatge dels boscos de Lliurona a la darrera del s.XX. Com podem observar a gairebé tot el paisatge hi predominaven les feixes i els espais destinats al conreu.
Font: AFCEC (Arxiu fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya).

A la imatge de l'esquerra veiem un cabirol petit.
A la fotografia següent, apareix un mascle de daina jove caminant entre una arbreda.
Font: Martí Lagresa Cumbriu.

Pel que fa la vegetació, ve força condicionada per la climatologia que trobem en aquesta zona i que amb el seu clima força humit durant tot l'any, especialment al vessant nord de la muntanya, provoca que no totes les espècies herbícoles hi puguin viure.

El pas del temps també ha motivat a l'aparició de nous vegetals a la muntanya, ja que durant el període de desforestació que va patir, gran part de la coberta va quedar desertitzada i només hi predominava la pedra.

Amb el pas del temps aquesta coberta vegetal s'ha anat recuperant i avui en dia hi podem trobar espècies molt diverses com ara les orquídiades, els grèvols...

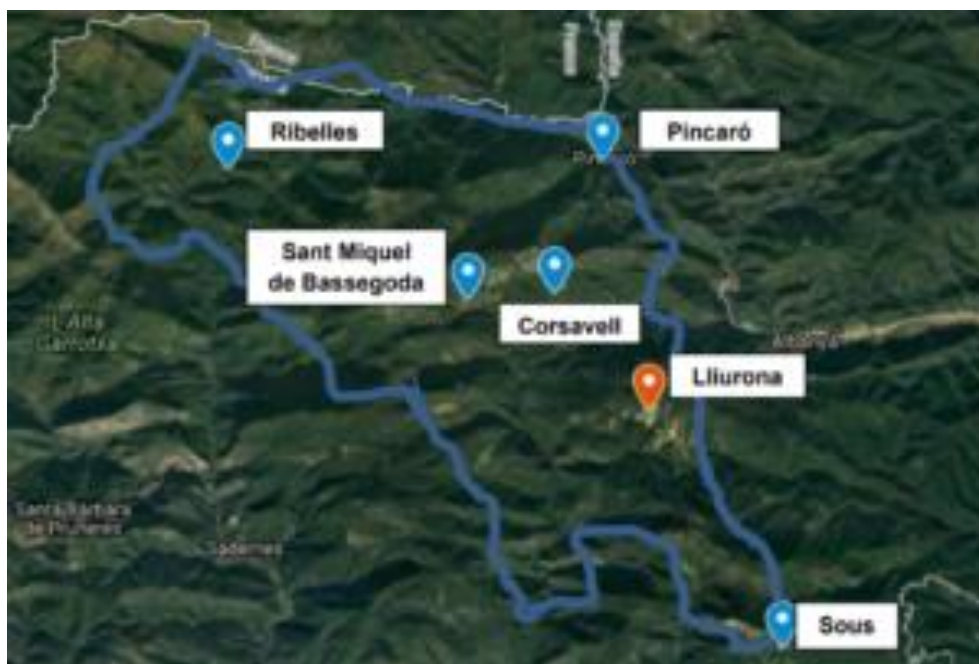
D'arbres hi predominen alzinars i rouredes i de bolets els més comuns que hi trobem són el cep, el rovelló, el vermellot i el rossinyol. Roure de grans dimensions situat just a la vora del camí de la ruta 28 de pujada al Bassegoda. (Font: Martí Lagresa Cumbriu).

Per altra banda, cal dir que la situació geogràfica de **Lliurona**, tan a prop de la frontera francesa, ha provocat en el pas dels anys que els conflictes bèl·lics hagin afectat directament a la població i també en la despoblació del poble.

Cal esmentar que a més a més de la proximitat amb la frontera francesa, **Lliurona** també es situa just al punt d'inflexió entre **La Garrotxa** i l'**Alt Empordà**, i es que al principi havia format part de la primera d'aquestes, i durant el **segle XX** va canviar administrativament a pertànyer a la comarca empordanesa, quan **Lliurona** va ser annexionada al nucli d'**Albanyà**, i amb qui segueix unit actualment.

Per fer-nos una idea de la situació de l'antiga **Lliurona**, quan constava com la capital del terme de **Bassegoda**, mostro a continuació un mapa amb els diferents nuclis habitats que conformaven el terme i les seves delimitacions.

També, hi faig constar les diverses ermites i esglésies que més endavant van passar a pertànyer a alguna de les parròquies del terme de **Bassegoda**.

Mapa on podem observar la disposició geogràfica dels diferents nuclis que conformaven el terme de Bassegoda. La delimitació del terme és estrictament aproximada.

Si ens fixem en la distribució dels diferents nuclis, veiem que Lliurona es situa relativament al mig d'aquests, i els altres formen com una mena de rombe. Podríem dir que Lliurona era com la pedra angular que feia moure la vida del terme de **Bassegoda**, donat que era qui comptava amb l'escola – a més a més de **Can Galan**, a **Sant Miquel de Bassegoda**, tot i que aquesta mai es va refundar degut a la despoblació que va patir aquest nucli de l'antic terme-.

Així doncs, la situació del poble, en una zona relativament plana i amb fàcil accés per part dels altres veïnats va propiciar que fos aquesta qui representés la capital del terme. Posteriorment, quan **Lliurona** va començar a explotar gràcies als seus recursos naturals i les activitats econòmiques relacionades amb el carbó, la llenya i el conreu de secà, es va formar un govern municipal fort que va dur a terme polítiques molt positives per al desenvolupament del poble, sobretot durant la guerra civil espanyola i l'arribada de l'esquerra al cap de consistori.

A més a més, al nucli de **Lliurona**, al costat de l'església de **Sant Andreu**, s'hi va col·locar una caserna de la **Guàrdia Civil** (A **Cal Sastre**), on es controlava el pas fronterer amb **França** i també es custodiava la zona per seguretat. (Entre algunes de les tasques, la **Guàrdia Civil** custodiava un cop a l'any la pujada de la verge al **Santuari de la Mare de Déu del Mont**, coincidint amb la romeria tradicional dels habitants del poble de **Lladó**, i també vigilaven el pas de la frontera de comerciants, per intentar atrapar els bandolers i contrabandistes que utilitzaven la frontera per entrar al país).

Cal esmentar també, que en l'actualitat es segueixen trobant vestigis del que havia estat l'antic terme, com ara algunes plaques en honor a personatges il·lustres (El maqui **Quico Sabaté**), el cementiri de **Lliurona** (On a la capçalera de l'entrada trobem una inscripció amb l'antic nom del terme) o el mateix nucli, on encara segueixen en peu les cases on havia estat situada l'escola i la caserna de la policia.

Malauradament avui en dia les poques referències infraestructurals que trobem dels antics veïnats només són visibles a Lliurona, ja que la seva repoblació va motivar a restaurar els antics habitatges, cosa que no va passar en altres nuclis, on les cases es van ensorrar o van ser empassades per la força de la natura.

Del nucli de **Lliurona** cal destacar també la importància que varen tenir dos hostals, el de **Ca la Petronila** i l'**Hostal de l'Arc**. Per altra banda, un dels masos amb més importància que encara avui en dia conté el poble és **El Caritg**, tot i que no està situat ben bé al nucli de la vila.

Entre altres dels masos que podem nombrar i que segueixen tenint un pes significatiu a la vila són el mas de **Can Iglesias**, situat al prat de la **Massanella**, el mas de **Cal Minaire**, que va ser on va néixer i va passar gran part de la seva vida l'il·lustre músic **Fonsu de Lliurona**, l'edifici de l'escola, que està situat a la vora de l'església de **Sant Andreu** i **Can Perusa**, on avui en dia hi resideix un dels primers repobladors de **Lliurona** dels anys vuitanta i que va ser en els seus terrenys on es va aconseguir construir l'actual escola, i també on es va situar la primera escola després del repoblament, que estava compresa en una roulotte.

Font imatge actual: Martí Lagresa Cumbriu.
Font imatge antiga: Vicenç Campassol.

Davant l'església encara reposa avui en dia el que havia estat Ca la Petronila, malauradament el pas dels anys ha convertit aquesta construcció en una casa molt a la vora de la ruïna. Al seu costat, i amb la façana de color blanc, hi ha Cal Sastre, la masia que havia albergat la caserna de la Guàrdia Civil a la darrereria dels anys 50. A la imatge de la dreta, observem un escamot de guàrdia civils davant la porta.

Imatge de l'entrada de Can Sala (Masia del poble de Sant Miquel de Bassegoda). Damunt de la porta hi veiem una placa que ens mostra el nom del poble, i a sota, que pertanyia a Olot, és a dir, a la Garrotxa.

Font: Martí Lagresa Cumbriu.

A mesura que ha anat passant el temps i degut també a l'arribada de nous pobladors, alguns masos que ja estaven en ple descomposament, es van habitar de nou. L'àrea que actualment aglomera més població de **Lliurona** és la barriada de la **Massanella**, una extensió situada a diversos metres de distància de l'església de **Sant Andreu**, on hi trobem un seguit de masos amb les seves extensions conreables, tot i que avui en dia pocs exerceixen el funcionament d'aquestes amb cultius.

Entre aquests masos en podem destacar alguns de més renom, com ara **Cal Minaire** (Lloc on va viure el conegut músic **Fonsu de Lliurona**, on més endavant parlarem de la seva figura i importància dins del poble), **Cal Ferrer** i **Can Perusa**. A més a més, en aquesta zona també hi trobem la nova escola, que recentment va complir els 25 anys de la seva creació (estiu del **2017**), i que actualment està reconeguda pel **departament d'educació de la Generalitat de Catalunya**.

2.2 PASSEIG PER LA HISTÒRIA DE LLIURONA

2.2.1 PREHISTÒRIA. PALEOLÍTIC I NEOLÍTIC

Cal destacar que les terres que conformen la serra del **Bassegoda** han estat trepitjades per l'home des de l'època prehistòrica. Els que hi varen viure utilitzaven les tècniques de recol·lecció i caça per alimentar-se, i feien de les coves i balmes casa seva.

Una de les zones on s'especula que hi podia haver hagut presència homínida és les diverses coves i cavitats, com per exemple la **Bauma d'en Noguer**, situada al vessant sud de la muntanya del **Bassegoda**.

Per a descobrir les primeres referències materials, però, que ens evidencien la seva presència en aquestes zones, cal que ens remuntem a l'època paleolítica, exactament a la zona del **Bac de Can Menera**, i de l'època neolítica.

Les troballes van ser a l'àrea de la **creu de Principi**, a pocs quilòmetres de distància de **Lliurona**.

Interior i exterior de la **Bauma d'en Noguer**.
Font imatges: GAS MOUNTAIN.

2.2.2 EDAT MEDIEVAL

Moltes de les edificacions que fins i tot avui en dia trobem encara en peu varen ser construïdes entrada l'edat mitjana, i on descobrim per primera vegada documentat el terme de **Lliurona**. La primera referència és de l'any **1019**, amb el nom de **Sancti Andrear de Lorona**, quan el **Bisbe de Girona**, en aquell moment **Pere Roger**, la va donar a la **Catedral de Girona**.

No obstant, anys després, el **vescomte Miró** va retenir l'església i els seus alous (Domini ple, absolut i lliure sobre béns immobles, que diferia, així, del que hom tenia en feu o en emfiteusi) fins l'any **1031**, que va morir i la **canònica de Girona** la va recuperar.

Més de cent anys després, l'any **1171**, **Arnald de Palera** va donar l'església al **Bisbe de Girona**, que fins els anys **1279** la trobem referenciada en les possessions de la Catedral com a **Ecclesia de Laurona**. L'any **1379**, però, l'església de **Lliurona** va tornar a patir una cessió, després que el **jutge d'Arborea** es revoltés contra el rei **Pere III el Cerimoniós** i aquest es veiés obligat a vendre algunes de les seves propietats. (A més a més de l'església de **Lliurona**, en el pacte també s'incloïa **Sant Martí de Corsavell** i **Sant Miquel de Bassegoda**).

Aquest període de temps va estar marcat per la inestabilitat degut a una sèrie de problemes. L'entrada de **S.XV** va estar condicionada per la disminució demogràfica, que va causar que molts masos quedessin deshabitats, i per tant, les parròquies dels voltants quedaren sense representació eclesiàstica ja que les rendes que se'ls hi oferia als rectors eren molt pobres.

A més a més, cal destacar que durant aquest temps es van donar dos episodis sísmics a la zona, un l'any **1427** i l'altre l'any següent. Això va causar que moltes esglésies quedessin afectades, com la de **Mare de Déu del Mont**, que va quedar parcialment ensorrada.

Tot i això, l'autoritat senyorial que s'imposava al camp anava en augment, i els pagesos de la zona es veien obligats a abandonar les terres, però la remença (Pagament que el terratinent podia exigir al vassall subjecte a adscripció a la terra quan aquest volia abandonar-la.) els hi suposava un gran obstacle, ja que el preu que s'havia de pagar a l'amo per abandonar les terres era massa elevat.

Però, amb l'arribada d'**Alfons el Magnànim** al poder, es va permetre que els pagesos es reunissin i nomenessin síndics per tal de negociar el preu de compensació (remença) que se li havia d'abonar a l'amo en cas de voler deixar les terres. L'any **1448**, a **Besalú**, es van trobar els camperols de **Lliurona**, **Corsavell** i **Sant Llorenç del Mont**, i un any després també els pobletans de **Ribelles**.

Després de diverses negociacions, finalment **Ferran el Catòlic** va dictar la **sentència Arbitral de Guadalupe**, que eliminava sis mal usos i altres possibles abusos a canvi d'un pagament de **60** sous per mas.

A més a més, també es va dictaminar que els pagesos havien de fer efectiva una multa de **50.000** lliures i indemnitzar els terratinents amb **6.000** lliures més pels prejudicis i problemes que els hi havia causat durant aquest conflicte. Per a avalar que els pagesos fessin front al pagament, l'any **1488** es va crear el **Gran Sindicat Remença**, que tenia entre els seus contribuents tretze masos de **Bassegoda**.

2.2.3. ÈPOCA MODERNA

Entrada l'època moderna, el terme de **Bassegoda** va seguir amb la inestabilitat que havia estat present en les èpoques anteriors, precisament per l'aparició de les diferents guerres que varen enfrontar la corona espanyola i la corona francesa. L'antic terme de **Bassegoda** estava situat al pas fronterer entre els dos països, i durant tot el conflicte va rebre afectacions per les dues parts.

L'any **1659**, amb la firma del **Tractat dels Pirineus**, totes les comarques veïnes van ser annexionades al territori francès (**Rosselló, Vallespir, Capcir...**). Malgrat aquest període suposadament de pau, l'any **1657** les tropes franceses van tornar a carregar sobre el territori català, entrant per l'**Alt Empordà** i dirigint-se cap a **Girona**, on hi van actuar amb un llarg setge.

La mort de l'últim monarca de descendència d'**Habsburg, Carles II**, pocs anys després, va donar peu a una **Guerra de Successió** dins del territori espanyol per aconseguir ocupar el tron.

Això va causar l'any **1711**, un brot de pesta bubònica en territori del **Bassegoda**, que va provocar que els diferents nuclis habitats que conformaven el terme quedessin gairebé tots despoblats, tot i la gran immigració occitana. Aquesta crisi demogràfica, però, ja venia de molt abans, quan el territori bassegodenc va començar a perdre població que va afectar sobretot a les diverses parròquies, que fins llavors no tenien problemes per seguir endavant.

La insuficiència de rendes per la manca de contribuents, va produir que l'any **1507 Sant Martí de Corsavell** s'ajuntés amb **Sant Andreu de Lliurona**, i també l'any **1582 Sant Llorenç de Sous** va ser annexionat a **Sant Pere de Besalú**. En un període de temps relativament curt, l'ardiaconat de **Besalú** va passar de 151 a 82 parròquies. L'any **1605**, per la seva banda, **Sant Bartomeu de Pincaró**, una de les tantes parròquies també perteneixents al terme de **Bassegoda**, va adherir-se a l'església de **Sant Llorenç de la Muga**.

A més a més, durant aquesta època, van començar a aparèixer a la zona els moviments de bandolers rurals, aprofitant la irregularitat geogràfica del territori. No obstant, el període de decadència de l'època anterior, es va veure canviat al començament del **segle XVIII**

La demografia de la zona va començar a augmentar sostingudament i l'economia territorial anava millorant a mesura que passava el temps. Malauradament, l'any **1793**, va esclatar de nou un conflicte amb **França**, derivat de l'enfrontament entre la monarquia hispànica i la **República Francesa**.

El fet que el **Bassegoda** continués sent un pas fronterer, va provocar que molts atacs bèl·lics tinguessin com a objectiu els nuclis del **Bassegoda**. L'exèrcit espanyol, però, es va mantenir ferm en les seves ofensives i va aconseguir adelantar la seva línia fins el **Rosselló**, on va ocupar amb molta facilitat **Sant Llorenç de Cerdans** i **Custoja**.

Pel que fa el bàndol francès, va continuar amb els seus intents d'ocupar territori veí, fins que es varen veure premiats quan van assolir fixar una línia defensiva entre **Camprodon** i **Roses**.

L'any **1794**, el bàndol espanyol va atacar decididament les tropes franceses a la zona de **Ribelles**, prop de la frontera, però es van veure aturats per una línia enemiga molt forta que els va obligar a retrocedir fins a l'alçada de **Can Menera**, al vessant sud de la muntanya. Durant la tardor d'aquell mateix any la línia espanyola va cessar i molts soldats van resultar morts durant la retirada.

Tot i això, els que van aconseguir fugir, van ser destinats a la defensa del **Coll de Bassegoda** i **Lliurona**, per evitar d'aquesta manera l'entrada de les tropes franceses més endins del territori.

En els inicis de **1795**, les tropes franceses ja havien aconseguit adelantar la seva línia fins a ocupar gran part de l'**Empordà** i la **Garrotxa**. El **22 de juliol de 1795**, i a través de la **Pau de Basilea**, es va donar fi a la guerra i les zones ocupades van ser tornades al seu país.

Malgrat aquesta pau que va suposar un període de tranquil·litat per les terres del **Bassegoda**, va provocar que degut a l'ocupació francesa en terres catalanes anteriorment, el corrent ideològic de la **Revolució Francesa** quedés molt arrelat entre la població que havia estat ocupada.

2.2.4. LA GUERRA GRAN I LA GUERRA DEL FRANCÈS

L'any **1808**, aquesta pau es va veure atacada per l'inici d'un altre conflicte, la **Guerra del Francès**, i que el primer nucli atacat va ser **Figueres**. Aquesta guerra va néixer de l'enfrontament entre les tropes populars, dirigides per juntes, i les tropes franceses. L'exèrcit popular estava format per tots aquells voluntaris que volguessin participar en la defensa de la nació.

També, s'hi afegien bandolers, no per defensar el país sinó per obtenir beneficis personals. Durant aquesta època van ser molts els bandolers que van travessar l'**Empordà** i la **Garrotxa** pel coll de **Bassegoda** i **Lliurona**, on van desenvolupar diverses accions armades tan per a la població com per a les tropes franceses.

El moviment bandoler sempre havia estat molt present en les terres de **Bassegoda** degut a la seva demografia, en podem destacar un d'ells, anomenat **Boquica**, que juntament amb altres es dedicaven a saquejar i robar a les poblacions veïnes aprofitant la inestabilitat poblacional que causava el conflicte. Un dels nuclis més afectats per les accions bèl·liques dels bandolers va ser **Besalú**, i en menor mesura també l'església de **Sant Corneli de la Muga** i les Parròquies de **Sant Andreu de Lliurona** i **Mare de Déu del Mont**.

L'any **1812**, amb l'ocupació definitiva francesa degut al **Tractat de Fontaineblou**, (on es va permetre l'entrada de les tropes franceses a territori espanyol com a canal perquè poguessin envair **Portugal**, tot i que finalment va servir perquè l'exèrcit francès s'apostés a **Espanya**.) el terme de **Bassegoda**, amb capital administrativa a **Lliurona** va passar a formar part del **departament del Ter**, (Cal afegir que l'any **1810**, el partit de **Besalú** formava part del corregiment de **Girona**, fins l'any **1812**, que va ser traspassat al **departament del Ter**).

Amb la fi de la guerra i la posterior restauració de l'absolutisme de la mà de **Ferran VII**, es van produir diverses crítiques al règim, fins que l'any **1821** els liberals van arribar al poder i van aconseguir tornar en vigència la **primera Constitució** liberal de la història nacional (**Constitució de 1812, La Pepa**). Quan **Ferran VII** va estar proper a la mort, va sorgir el tema de la successió de la corona, on el fins llavors Rei va aprovar una llei perquè la seva futura filla pogués accedir al tron.

Hi va haver un grup, però, que s'hi va oposar ja que eren partidaris que qui havia d'ocupar el tron havia de ser el germà del Rei, **Carles V**, ja que creien que d'aquesta manera es restabliria l'antic règim més conservador i absolutista.

Va ser llavors quan van néixer els partidaris del **Carlisme** i el moviment **Carlí**. El terme del **Bassegoda** continuava essent hàbitat dels bandolers, que van provocar el segrest d'un home que va ser retinut en una cova de la muntanya, i que finalment va ser assassinat pels segrestadors quan van saber que la **guàrdia policial** havia descobert el seu amagatall.

No obstant, durant la seva fugida a través de les muntanyes frontereres, van ser capturats per la policia francesa i posteriorment empresonats. El moviment bandoler, que va ser molt present durant tots aquests anys, va provocar que molta gent també fugís per por a represàlies dels propis bandolers (Moltes vegades els bandolers ocupaven masos amenaçant els masovers, i fins i tot arribaven a robar-los per després poder vendre les propietats passada la frontera).

Alguns, van optar per fer-los front, i utilitzaven tècniques defensives com la construcció d'espitlleres a les façanes o parets de les cases, no obstant, aquestes referències només les trobem al nucli de **Sant Martí de Corsavell**, en una edificació situada a l'est de l'església, on hi destaquen les espitlleres a la façana principal, enfocada al camí d'arribada a la casa.

2.2.5. EL MOVIMENT CARLÍ (S.XVIII)

Pel que fa el moviment carlí, triomfava en les zones muntanyenques del país degut a la seva tècnica ofensiva, la guerra de guerrilles. La zona del **Bassegoda** va ser una àrea molt freqüentada pels moviments carlistes i les seves confrontacions. L'any **1843**, al terme del **Bassegoda** se li va adherir el municipi de **Sous**, que va suposar un punt clau en l'últim conflicte.

L'any **1872**, després de l'esclat de la tercera i última **guerra Carlina**, **Carles VII** es va reunir amb diversos defensors del seu pensament a **Can Sala de Bassegoda**, utilitzant com a camí de fugida el **Coll de Riu** i el **Coll de Teies de Lliurona**.

A l'esquerra, imatge actual de la masia de Can Sala en comparació amb la masia a començaments de segle XX.

L'edificació es troba al veïnat de Sant Miquel de Bassegoda.

Font imatge actual: GAS MOUNTAIN. - Font imatge segle XX: Llibre Excursions per la Garrotxa.

2.2.6. SEGLE XX..DISSOLUCIÓ DEL TERME DE BASSEGODA

Al començament de **segle XX**, la capital administrativa del terme de **Bassegoda** seguia essent **Lliurona**, on s'hi trobava l'Ajuntament, l'escola, la residència del rector de l'església de **Sant Andreu de Lliurona**, **Sant Miquel de Bassegoda** i **Sant Martí de Corsavell**, i també la caserna de la **Guàrdia Civil**, on es desenvolupaven tasques de control fronterer a la zona. A **Lliurona**, hi residien entre **6 i 7** guàrdia civils i un caporal.

En aquest període, actuaven d'una manera molt rígida i estricta. Per exemple, si enganxaven a algú treballant un diumenge o dient males paraules li interposaven una multa de **250** pessetes. A més a més, van oficialitzar com una mena de carnet d'identitat anomenat salconduit que permetia els habitants poder traspasar la frontera.

Aquest document s'havia de renovar cada tres mesos —al principi es va estipular que havia de ser cada mes, però arrel de les queixes, es va allargar la validesa legal fins el tercer mes—, i valia **3** pessetes cada renovació. La pena si paraven a algú a la frontera i no duia el salconduit en ordre era d'una multa de **100** pessetes.

Entre les diverses anècdotes (Anècdota explicada per en **Met dels Trulls** al llibre **Pessics de l'Alta Garrotxa**) que envolten el poble de **Lliurona** amb les forces de l'autoritat, n'hi ha una que alguns encara recorden ja sigui perquè ho van viure o perquè els seus progenitors o familiars els hi van explicar.

L'any **1946** van arribar a la caserna de **Cal Sastre** dos guàrdies que tenien una relació força tòxica, un es deia **Minero** i l'altre **Cabrera**.

El cas és que sovint, en **Cabrera** substituïa al caporal quan aquest anava a fer rondes pels diversos veïnats. Gràcies a això, en **Cabrera** aprofitava l'ocasió per atacar al seu company de professió, en **Minero**.

Segons es recorda encara per aquestes contrades, aquell mateix any **1946** durant la festa del **Patró de Lliurona –Sant Andreu–**, en **Minero** va advertir al seu enemic que aquella nit seria la seva última nit en vida, i davant l'expectació de tota la gent que era present en aquell moment davant l'**Hostal de l'Arc**, en **Minero** va matar a en **Cabrera** d'un tret. Deixant endarrere aquesta anècdota, cal afegir també que els guàrdies duïen a terme rondes diàries per la zona, i sempre solien entrar a alguns masos a demanar l'esmorzar.

Durant aquest període es reivindicava la necessitat de millorar els accessos al terme del **Bassegoda**, donat que les comunicacions per xarxa de carretera estaven molt malmeses degut a la irregularitat demogràfica i els impactes meteorològics que derivaven en pluges torrencials, esfondraments de pedres als vorals...

L'any **1912** es va fer un requeriment per aconseguir construir una carretera que connectés amb el nucli d'**Albanyà**, tot i que els veïns de **Lliurona** s'hi van oposar ja que justificaven que amb la construcció d'aquesta xarxa de comunicació no es beneficiava a tota la població.

L'any **1914** es va sol·licitar la construcció d'una carretera, però a diferència de dos anys abans, aquesta havia de connectar **Tortellà** amb **Albanyà**, i també la construcció d'un altre camí que unís **Bassegoda** i **Costoja** a través de **Ribelles**, és a dir, que conduís fins a la frontera. L'any **1924**, amb l'arribada autoritària del dictador espanyol **Primo de Rivera** al poder, els guàrdia civils van entrar a l'ajuntament de **Lliurona** i van obligar a dimitir a tot el govern.

En aquell mateix moment, i gràcies a la cessió de **Can Galan** per part del seu propietari, s'estava duent a terme una nova escola amb l'objectiu d'unificar l'educació dins del territori. No obstant, la construcció va ser aturada i no va ser reempresa fins a la proclamació de la **Segona República**. Amb l'arribada de la **Segona República** l'any **1931**, es va constituir un nou govern municipal on es va donar un empat de vots entre **Josep Pujol Roca** (De **Josep Pujol Roca** també podem destacar un acte de valentia que el va fer guanyar molta fama al poble.

Va ser quan va evitar que la Guardia Civil s'emportés el mossèn de la vila.) i **Joan Vilanova Pujol**, tot i que finalment seria el primer qui ocupés el lloc de l'alcaldia. Va ser llavors, amb la restitució dels drets i l'abolició de la tirania imposada per l'antic dictador, quan es va reprendre el projecte de l'escola a **Can Galan**.

Finalment es va dur a terme, però durant el primer any es va veure que les infraestructures que brindava l'edifici no eren suficientment aptes per a les classes, tot i que finalment i, gràcies al voluntariat veïnal, es va aconseguir reestructurar l'edifici per poder-hi dur a terme les classes. A més a més de la construcció de l'escola, l'any **1933** el cementiri va canviar de mans, que va passar del rector a ser part del municipi.

També es van donar certes millores com ara l'adequació de les carreteres, la instal·lació d'un telèfon l'any **1935**... Malgrat tot, un any després va tornar a esclatar una guerra, aquesta vegada de caire intern, la **Guerra Civil** espanyola (**1936-1939**).

A **Lliurona**, el començament d'aquesta nova guerra es va donar amb la victòria d'esquerres a les eleccions. I també amb l'ensulsiada de **Lliurona**, que va suposar la pèrdua del retaule de **Sant Bartomeu**, datat del **segle XVI**. No obstant, el primer any de guerra no va suposar cap problema significatiu ni tampoc va causar cap impacte per la població de **Lliurona**.

Va ser llavors, l'any **1937**, quan es va establir el racionament de l'aliment (Gra), dictaminat per la **Generalitat de Catalunya**. Arrel d'això el govern local va dur a terme un seguit de mesures a nivell municipal que es va basar en requisar totes les existències de farina i gra del poble i repartir-lo de manera equitativa per a totes les famílies.

Aquell mateix any el govern de **Lliurona** també es va relacionar amb el comitè antifeixista local. La proximitat amb la frontera va suposar que els carrabiners provoquessin diverses morts d'habitants de **Lliurona**, quan aquests intentaven creuar la frontera cap a **França**.

L'any **1939** els nacionals varen aconseguir crear el primer govern municipal després de la fi de la guerra. No obstant, després de la guerra encara es donaven episodis de conflictes entre franquistes i antifranquistes. Cal destacar la mort de **Joan Renart de les Arcades** al camp de **Gusen** l'any **1941** i també la de **Joan Molins**, habitant de **Lliurona**, que va ser executat l'any **1943** per les tropes franquistes després que l'exèrcit alemà l'hagués capturat.

Pel que fa el bàndol resistent, d'antifranquistes, cal nombrar els maquis, que van utilitzar les muntanyes del **Bassegoda** per creuar la frontera i proveir a la resistència d'armes o aliments.

Per a resguardar-se mentre fugien es quedaven en masos, i que sovint suposava un problema pels propietaris, davant la por de que la **Guàrdia Civil** els descobrís. Un dels maquis amb nom propi que més va sobresortir va ser **Quico Sabaté**. El seu darrer pas per la frontera va ser seguint el camí de **Ribelles** per entrar a territori català.

El seu objectiu era arribar a **Barcelona**, però per diverses circumstàncies es va veure immers en un tiroteig a Sant Celoni, d'on no va poder sortir-hi amb vida. L'any 1969, després d'un llarg període en què el terme de **Bassegoda** havia estat considerat un terme amb capital administrativa a **Lliurona**, finalment va ser agregat al poble de **Albanyà**, que després de la recuperació de l'escola ha suposat una de les característiques socials més positives per **Lliurona**.

No obstant, a la darrereria dels anys **1960**, el terme de **Bassegoda**, i en especial **Lliurona** (ja que era el nucli que comptava amb més població), es va veure afectada per una crisi poblacional derivada d'un problema econòmic, la crisi del carbó. La poca demanda de carbó a la zona, va obligar a molts dels antics habitants baixar de la muntanya per provar sort a la ciutat.

Durant un període de vint anys aproximadament, **Lliurona** i tots els nuclis que havien format l'antic terme de **Bassegoda**, van restar deshabitats. Això fins els començaments dels anys vuitanta, que l'arribada de població nova i decidida va motivar a la refundació del que havia estat l'antic terme.

De totes maneres, aquesta allau de nous habitants només va afectar el nucli de **Lliurona**, els altres van seguir deshabitats i gairebé tots, avui en dia només en tenim referència geogràfica gràcies a les diferents parròquies i esglésies, que encara segueixen en peu.

2.3. LA RELIGIOSITAT. MOLT PRESENT

2.3.1. UN TOMB PER L'ANTIC TERME DE BASSEGODA

Tal i com s'observa, els diferents nuclis habitats que conformaven l'antic terme del **Bassegoda**, amb capital a **Lliurona**, estaven caracteritzats per ser un referent a nivell parroquial. En tots els nuclis

trobem que hi ha una església, cosa que ens porta a deduir que antigament la població estava molt condicionada per la religió.

Primerament s'observa que gairebé totes les esglésies estan datades d'entre els segles **IX**, **X** i **XI**. Posteriorment a la seva construcció, i en èpoques més avançades, molta gent va començar a situar la seva residència al voltant d'aquestes edificacions.

El cas més clar és el de **Lliurona** i **Sant Miquel de Bassegoda**. Malgrat tot, els diferents problemes

relacionats amb la disminució de la població van causar que moltes d'aquestes esglésies perdessin el seu rector i el seu ús quedés relegat a només d'interès cultural.

A continuació insereixo imatges de les diferents esglésies, on hi consto per mitjà d'una fitxa tècnica les diferents característiques de cada una d'elles per tal de poder fer una comparació amb l'església de **Sant Andreu de Lliurona**.

SANT LLORENÇ DE SOUS

Primera referència de l'any **871**. (Cel·la Sancti Laurentii). Església amb més nivell arquitectònic fins llavors, en comparació amb les altres esglésies. A l'any **1985** es van dur a terme diversos treballs arqueològics per esbrinar més sobre la història d'aquesta església.

Degut als terratrèmols del segle **XV** part de la seva estructura es va ensorrar. I el pas del temps també ha mermat sobre la conservació d'aquesta construcció (Font imatge: GAS MOUNTAIN)

COM HI ARRIBO...

Sortim d'**Albanyà** direcció **Figueres**, a un quilòmetre de la sortida girem a mà dreta i ens introduïm en una pista forestal que requereix tenir un tot terreny. Si seguim aquesta pista arribarem al mas **Can Bonic**. Un cop allà seguim direcció **Sant Martí Sasserres**, i abans d'arribar-hi passarem per l'**ermita dels Apòstols de Lladó**.

Si continuem la carretera anirem a parar a **Mas Pau**, un cop allà agafem un camí secundari que ens portarà cap a la **Casa Rural la Corominola**, i que enllaçarem amb la carretera **GIP-5237**. Un cop aquí es desviem cap a la **carretera de la Mare de Déu del Mont** i comencem a pujar continuadament. Passarem entre diverses zones d'abundants arbredes fins a arribar en una àrea on a mà esquerra hi reposen les restes de **Sant Llorenç de Sous**.

SANT BARTOMEU DE PINCARÓ

Primera referència de l'any **878**. (Pinakarkore). Durant una època va passar a formar part de l'església de **Sant Pere d'Albanyà**. A diferència de **Sous**, aquesta és més simple ja que consta de planta única. Posteriorment a la seva construcció, entre els segles **XVI** i **XVII** es va afegir una sagristia a la part lateral de la nau (Font imatges: GAS MOUNTAIN).

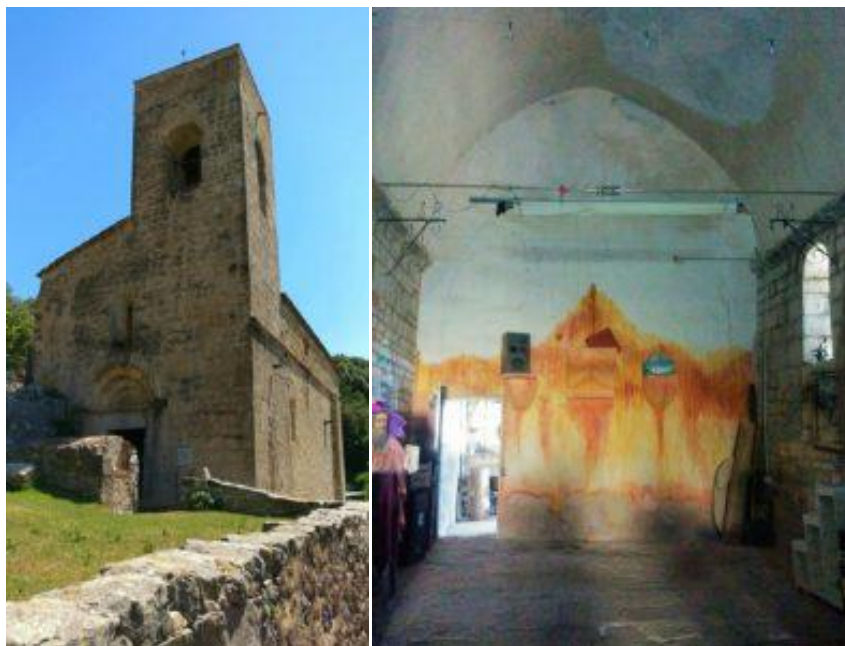
COM HI ARRIBO...

Per arribar a l'ermita de Sant Bartomeu de Pincaró ens serà primordial comptar amb un tot terreny. Per anar-hi, sortim d'**Albanyà** direcció **Lliurona**. Travessem el **pont de la Buxeda**, passem arran del **Càmping Bassegoda** i continuem camí a Lliurona.

Quan hagin passat uns cinc minuts de trajecte, ens trobarem amb una bifurcació, un camí a l'esquerra emporlanat que ens direcciona cap a **Lliurona**, i una pista de terra que baixa a la dreta. Agafem el camí de la dreta i el seguim fins a arribar al riu, un cop allà ens disposem a pujar a través d'una pista de grava on hi predominen les corbes tancades.

Al cap d'uns quants quilòmetres de pujada continuada, observarem un camí a mà dreta que ens senyala la direcció cap a **Pincaró**. Seguint el camí ens plantarem davant d'un turó, on només haurem de resseguir un curt corriol que ens portarà al camp on està situada l'església.

SANT ANDREU DE LLIURONA

Primeres referències historiogràfiques, **1019** (Sancti Andrear de Lorona). Està formada per una planta rectangular i una coberta amb volta de canó. A diferència d'algunes de les altres ermites i esglésies, aquesta té un campanar diferenciat i característic ja que escendeix per la part dreta, deixant una teulada a la part esquerra de la façana.

Durant la guerra civil espanyola, aquesta església va patir diversos assetjaments i robatoris, cosa que la va portar a perdre obres molt valuoses, com ara diversos retaules. Tot i que avui en dia ha perdut la funció que per defecte tenen les esglésies (culte cristià), els actuals habitants de **Lliurona** li han donat un ús de seu social i de mitjà integrador pel poble (Font imatges: GAS MOUNTAIN).

COM HI ARRIBO...

Per a pujar a Lliurona seguirem el mateix camí de **Pincaró** fins a la bifurcació dels dos camins. Un cop allà escollirem el camí asfaltat de l'esquerra, que en un temps aproximat de 20 minuts ens portarà cap a una altra bifurcació.

En aquesta, situada al **Coll de la Teia** (600m.s.n.m aproximadament) seguirem el camí asfaltat, que ens conduirà cap a una altra bifurcació, aquesta però amb dos carrils asfaltats, un de recte a l'esquerra i un altre a la dreta que fa pujada.

Agafarem el camí de l'esquerra, seguint la recomanació de les indicacions que estan situades en els panells informatius i ens dirigirem cap al nucli de **Lliurona** a través d'una carretera força arreglada. Al cap de pocs minuts ja haurem arribat a **Lliurona**, on podrem observar minuciosament la seva església.

SANT MIQUEL DE BASSEGODA

Primeres referències any **871 (1280, Ecclesia de Bassegoda)**. Pertany al nucli de **Bassegoda**, i al costat i té una de les masies més importants de l'antic terme, **Can Sala**. L'entrada la té situada a migdia, i el seu estil és propi del de les ermites de la **Garrotxa**. A partir del segle **XVII**, aquesta església va ser annexionada a **Sant Andreu de Lliurona** (Font imatge: GAS MOUNTAIN).

COM HI ARRIBO...

Seguim les mateixes instruccions que per anar a **Lliurona**. A diferència d'abans, quan arribem a la segona bifurcació asfaltada, agafarem el camí que puja de mà dreta i el seguirem durant uns quilòmetres, que ens farà anar a parar al mas de **Can Nou**.

Un cop allà seguim les indicacions de les senyals i comencem a pujar aproximadament 20 minuts fins arribar a una altra bifurcació. Aquest camí ja és només pista forestal. De sobte ens trobarem amb un revolt amb una pendent pronunciada a l'esquerra, i a la dreta un camí planer.

Seguim el camí d'uns 200m fins que ens plantem al davant d'aquesta església, on al seu costat encara s'hi alça uns dels masos que va tenir més importància dins del nucli del Bassegoda, **Can Sala** (Lloc on es varen reunir líders carlins l'any **1872**).

SANT MARTÍ DE CORSAVELL

Primeres referències l'any **878** (Cusceabel). És una de les ermites més amagades, ja que per arribar-hi ens hem d'allunyar uns dos quilòmetres endins del bosc des de la carretera principal de **Bassegoda**.

L'any **1975** es va voler desmuntar tota l'església i traslladar-la a una àrea de servei de l'autopista, tot i que finalment no es va dur a terme. L'any **1722** l'absis es va restaurar degut al seu mal estat de conservació (Font imatge: GAS MOUNTAIN).

COM HI ARRIBO...

Per aconseguir arribar a Sant Martí de Corsavell seguirem els mateixos passos que hem seguit per arribar a **Lliurona**. Un cop hem encaminat la carretera del **Bassegoda** amunt, hi haguem arribat al **Collet de la Teia**, continuarem com si anéssim direcció a **Lliurona**, però a quilòmetre escàs d'aquest coll trobarem a mà esquerra que s'obre un camí forestal que comença a descendre d'entre els arbres.

Si seguim aquest camí d'uns dos quilòmetres aproximadament ens plantarem en una clariana on està situada aquesta església.

SANT JULIÀ DE RIBELLES

Primeres referències, any **947**. La seva situació frontera va provocar que durant molt de temps servís per amagar els contrabandistes. Té planta rectangular de nau única i amb un absis llis. Aquesta ermita es diferencia de totes les altres perquè no té un estil característic garrotxí. A diferència, les altres sí el contenen (Font imatge: GAS MOUNTAIN).

COM HI ARRIBO...

Per arribar a **Sant Julià de Ribelles**, tot i ser relativament lluny i a més a més només poder-hi arribar per mitjà de pista forestal, les indicacions per anar-hi són molt simples i concretes. Primer de tot, seguirem les mateixes indicacions que hem seguit per anar a **Pincaró**, un cop haguem arribat a **Pincaró** seguirem les senyals que hi ha situades al camí i ens dirigirem cap a **l'Hostal de la Muga**.

Sense desviar-nos del camí principal, al cap d'una hora de trajecte aproximadament arribarem a l'alçada d'un turonet, aparentment tot ple d'arbres. Si voltegem aquest turó pel camí, anirem a parar a un descampat on hi descansa aquesta ermita des del segle **XII**.

2.4. LA POBLACIÓ. EVOLUCIÓ DEMOGRÀFICA

La població del terme de **Bassegoda** va patir moltes irregularitats durant el pas dels anys. Cíclicament, després d'un període de bonança, es produïa una crisi poblacional degut a diversos factors com ara la climatologia canviant, les dificultats comunicatives, l'aparició de guerres, malalties... No obstant, una de les crisis més clares i dures que va patir **Lliurona** i els veïnats del voltant va ser la que es va ocasionar degut a la **Guerra Civil** espanyola.

Ara bé, per entendre que va motivar aquest despoblament cal que ens remuntem molt més endarrere, exactament a l'any on trobem les primeres referències de població a la zona. Aquestes referències les tenim gràcies a les dades parroquials de cada una de les parròquies que conformaven la xarxa eclesiàstica del **Bassegoda**, això ens mostra que aquestes esglésies funcionaven a ple rendiment i duien a terme un control exhaustiu sobre la població.

Així doncs, les primeres dades les trobem remuntats els anys **1279** i **1280**. Lliurona, en aquell temps, comptava amb 4 sous (sou equivalia a 12 diners) i 3 diners. Si ho comparem amb dades dels veïnats propers s'observa que **Lliurona** era una zona amb escassa població, ja que **Corsavell** (26 sous i 2 diners), **Ribelles** (6 sous i 2 diners) i **Pincaró** (5 sous i 6 diners), la superaven.

Malgrat tot, els anys posteriors van ser canviants pel que fa la distribució de la població. **Lliurona**, situada en una zona aparentment plana i no gaire escarpada, es va anar imposant per sobre de **Pincaró** i **Corsavell**, degut a que aquests nuclis estaven situats en zones de difícil accés.

A començaments del segle **XIV** un seguit de males collites, juntament amb l'arribada de la pesta negra va suposar la mort d'un terç de la població europea. Tot i això, a la zona bassegodenca, no es va notar una disminució substancial de població, ja que segons les dades que tenim del 1365, **Lliurona** comptava amb 23 focs, **Corsavell** amb 11 i **Sant Llorenç del Mont** amb 10.

Això ens permet veure que la població d'aquell temps va preferir establir la seva residència al nucli de **Lliurona**, i a mesura que anaven passant els anys, eren més el qui fixaven la seva residència allà, per tant podríem concloure que a començaments de segle **XIV** el moviment poblacional va suposar un punt d'inflexió per a **Lliurona**, que durant els anys posteriors va seguir acaparant a més gent dins dels seus dominis, i per tant va acabar esdevenint el nucli més important del terme de **Bassegoda**.

Malauradament, les dades que ens proporcionen de l'any **1497**, ens mostren una disminució molt important de la població. **Lliurona** va descendre fins els 4 focs i **Corsavell** fins els 2 focs. No obstant, els anys següents ens mostren que el nombre d'habitants va augmentar. No va ser però, fins a finals de segle, quan al camp es van començar a introduir nous models agrícoles que suposaven més producció pels qui ho utilitzaven, i això va motivar a l'aparició de l'agricultura de mercat, que va substituir la conservadora agricultura de subsistència al camp.

Aquestes millores també van afectar a la població de Bassegoda, que es va veure elevada substancialment, exactament l'any **1860** tot el terme de **Bassegoda** comptava amb **657** habitants, i la major part residents al nucli de **Lliurona**.

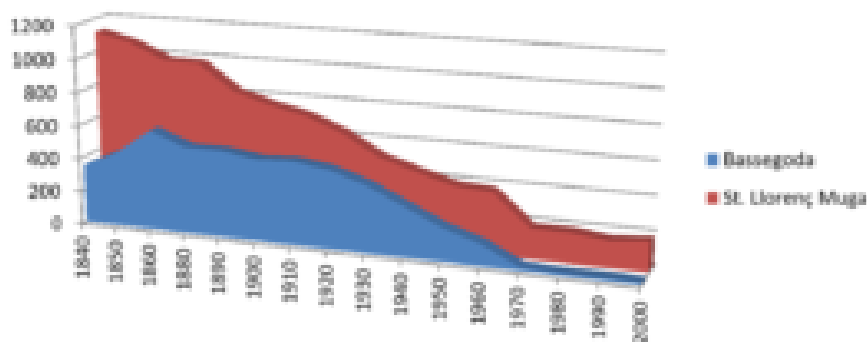
L'any **1887**, a part del recompte d'habitants també es va afegir a on estaven situades les vivendes d'aquests. I ens mostra que la gran majoria de població es concentrava entre **Lliurona**, **Sant Miquel de Bassegoda** i **Ribelles**. Durant el segle **XIX**, però, el nombre de residents va tornar a descendre, tot i que no va suposar un impacte poblacional al terme, ja que es va mantenir en els **500** habitants. Durant aquesta època d'esplendor, el terme comptava amb dues escoles, una a **Can Galan** (actualment refugi del **Centre Excursionista Empordanès**) i l'altre a **Lliurona**.

L'any **1903**, les escoles tenien **59** alumnes entre les dues, però la marxa de la població entrats els anys **1960** va causar que a l'escola de **Lliurona** hi quedessin només **9** alumnes, i a la de **Can Galan** **12**. L'any **1969**, degut al petit nombre d'estudiants que tenien les escoles, el Ministeri d'Educació va decidir clausurar-les.

A mesura que passava el temps, la població anava disminuint de manera sostinguda fins els anys **1986**, on només hi varen quedar **29** habitants en total. Aquesta disminució es derivava dels diversos conflictes i guerres que van obligar a la població a emigrar cap a zones on la conflictivitat no era tan elevada com al pas de la frontera.

També hi va influir la crisi del carbó i la llenya, amb l'arribada del Gas Natural. Començats els anys **1980**, el nucli de **Lliurona** va ser habitat novament per un grup de neorurals, amb l'objectiu de viure-hi escapant de la vida urbana, i introduint-se en una nova vida rural.

En aquesta època, Lliurona va augmentar la seva població fins els **25** habitants, **Ribelles** fins els 3 i **Corsavell** només 1. Amb l'arribada d'aquesta nova població a **Lliurona**, es va decidir reobrir l'escola, que avui hi acudeixen una quinzena d'alumnes de totes les edats.

Gràfic comparatiu entre els moviments de població al terme de Bassegoda i el poble de Sant Llorenç de la Muga entre els anys 1840 i 2000.

Edició: Pròpia Font d'informació: Arxiu Municipal de Sant Llorenç de la Muga (Demografia municipal) i llibre L'antic terme de Bassegoda.

S'ha de destacar que durant el cens de **1887**, dins del terme de Bassegoda, la població estava majorment concentrada en tres nuclis diferenciats dels altres, **Bassegoda**, **Lliurona** i **Ribelles**. Aquests, comptaven amb **109**, **183** i **149** habitants respectivament, que suposava el **60%** de població de tot el terme.

Un dels altres nuclis representatius en menor manera era **Corsavell**, que posseïa 48 habitants. Seguit de **Corsavell**, trobem a **Sous** amb 32 habitants, **Pincaró** amb 21 i per acabar **el Mont** amb 6 habitants. Com s'observa, **Lliurona** ja sobresortia, i la funció de capital li era perfectament corresposta. També cal destacar que va ser en aquests nuclis més habitats on es van situar les escoles, tan a **Lliurona** com a **Bassegoda** (**Can Galan**).

El gràfic anterior, el moviment poblacional de **Bassegoda** és comparat amb el de **Sant Llorenç de la Muga** per poder tenir altres referències de nuclis propers a **Lliurona**. Cal destacar que a **Sant Llorenç**, durant el S.XVIII es va donar un considerable augment de població causat per la construcció de la **Reial Foneria de Sant Sebastià de la Muga**, que va arribar a tenir un gran nombre de treballadors i durant un temps es va considerar com l'activitat econòmica que sostenia l'economia de les famílies santllorencines.

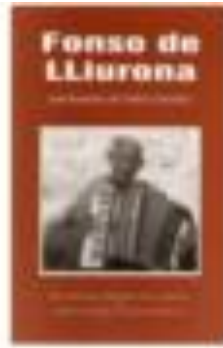
Malauradament, i degut a les diverses guerres amb el bàndol francès, la foneria va ser destruïda ja que era la productora de molta munició destinada al bàndol espanyol. A més a més d'aquesta activitat, a **Sant Llorenç** també s'hi feia carbó vegetal, i s'aprofitaven les zones desforestades per conrear cereals. Però no només per això hi ha relació amb **Bassegoda**, sinó també perquè molts artesans i llenyataires feien de les poblacions properes el seu mercat, i entre les quals trobem a **Sant Llorenç**.

Com observem en les dades anteriors que ens proporciona el gràfic, a començaments del S.XX la població va començar a descendre, i entre els anys **1960** i **1970** va ser quan es va produir la disminució més important del nucli bassegodenc. No obstant, aquesta crisi demogràfica no només va afectar a **Bassegoda**, sinó també a **Sant Llorenç**, un poble que havia tingut un gran nombre d'habitants.

Veiem que fins a l'actualitat el nombre de població s'ha mantingut en xifres molt baixes, entre els 0 i els 20 habitants, en una zona que havia arribat a comptar amb més de **600** habitants. Un habitant que cal destacar i que va viure a **Lliurona**, va ser en **Fonsu de Lliurona**.

Va ser un músic que va néixer l'any **1905** a **Cal Minaire** i va participar en moltes festes populars i aplecs de la **Garrotxa**, on la seva música servia per animar les trobades. L'any **1967**, degut a la marxa de població de **Lliurona**, en **Fonsu** va decidir unir-se al grup i va abandonar el poble juntament amb la família del seu cosí.

Sovint es trobava amb un altre dels músics amb més renom de la **Garrotxa**, en **Blanc de Beget**, amb qui feia uns duets molt bells, i que fins i tot avui en dia es recorden per les contrades. Una de les curiositats que cal destacar, era que en **Blanc de Beget** cada vegada que es trobava amb en **Fonsu**, anava de **Beget** a **Lliurona** sobre una mula, cosa que li suposava llargues hores de trajecte fins a arribar a l'altre costat de la serra del **Bassegoda**.

A la part esquerra superior, imatge d'arxiu d'en Fonsu de Lliurona amb el seu acordió. Al mig, llibre dedicat a la vida del músic. A la dreta, placa que recorda al músic situada a a dalt el coll de Bassegoda. I a la part inferior, imatge de l'actual mas de Cal Minaire de Lliurona. Actualment el mas està separat en tres habitatges diferents, però durant l'època en què hi va viure en Fonsu, era tot un mateix habitatge.

Font imatge d'en Fonsu amb l'acordió i del llibre: Arxiu Municipal d'Albanyà.

Font de la imatge de la placa i del mas de Cal Minaire: Martí Lagresa Cumbriu.

A banda d'en **Fonsu** també hi va haver personatges il·lustres que tot i no haver fixat la seva residència a Lliurona, van tenir un paper important en la seva història, com ara **Quico Sabaté**, un dels maquis més coneguts del nostre país que abans que el capturessin i el matessin l'any **1960** a **Sant Celoni**, va tenir una estada a un dels masos de **Bassegoda**, i va utilitzar **Lliurona** i posteriorment, **Albanyà**, com a pas cap a l'interior del país.

També, sovint, es recorda la figura de **Pere Iglèsias i Martí Renart**, els dos nascuts al poble. El primer d'aquests va néixer a les acaballes de la guerra civil, exactament el **13 d'abril de 1939**. A l'edat de **6** anys va poder anar a l'escola de **Lliurona**, situada al costat de l'església de **Sant Andreu**.

Tal com ell relata, la mestra, anomenada **Carme Pi** era la recent parella d'un **Guàrdia Civil** que custodiava la vila, i totes les classes que ella feia eren completament en castellà. Inclús, quan sortien, acabades les hores lectives, els feien cantar el Cara al sol o l'himne nacional. Acabat aquell any, la professora va canviar i en va arribar una altre de ben diferent, la mestra **Batlle**, amb qui les classes van tornar a ser en català.

A més a més, el rector també va canviar, i en va arribar un que va obligar els alumnes a cremar els antics textos en castellà i els hi va donar un llibre petit de catecisme en català.

Masia de Can Iglèsias de Lliurona, situada a la plana de la Massanella.

Font imatge: Martí Lagresa Cumbriu.

A l'edat de **14** anys va deixar endarrere la seva etapa d'estudiant i va començar a treballar com a jornalero per la zona. Entre les diverses feines que va haver de fer, cal destacar la de carboner i la de pastor. Pel que fa **Martí Renart**, va néixer al **mas de les Arcades de Lliurona** l'any **1929**. A diferència d'en **Pere Iglèsias**, ell va tenir molts problemes per poder accedir a l'educació, ja que havia de fer llargues caminades per arribar a l'escola.

De fet, només hi va poder anar uns **11** mesos, i després d'això li va haver de cedir la plaça de l'escola a un germà seu (cal afegir que eren **14** germans, i en **Martí** corresponia al dotzè d'aquests). Així doncs, a l'edat de **7** anys ja va començar a treballar de valent.

La climatologia canviant d'aquells temps i la manca de medicaments va suposar que emmalaltís de diftèria. Al cap d'uns anys, i degut al poc menjar del que diposava la casa per alimentar a més de **14** persones, en **Martí** va marxar fins a **França**, a una masia anomenada els **Pradells**. No obstant, després d'aquest temps no gaire profitós per ell, l'any **1942** va tornar a casa, però la misèria causada per l'època de la postguerra va obligar a en **Martí** a tornar a marxar de casa, aquesta vegada no tan lluny, va ser destinat a un mas de **Darnius**.

Aquest període tampoc el va beneficiar, i al cap d'un temps va tornar a **Lliurona** com a llenyataire de pins. L'any **1947**, es va endinsar en l'ofici de carboner, i uns anys després, quan ja va tenir una família consolidada es va moure fins a **Can Palina d'Albanyà**, exactament l'any **1968**.

Finalment l'any **1972** va deixar endarrere tota la seva vida a l'**Alta Garrotxa** i va fixar la seva residència a **Olot**, al **Bosc de Tosca**, on encara a dia d'avui hi viu juntament amb la seva dona. A més a més d'aquests personatges anteriorment esmentats, cal destacar la figura de tres mossens de l'església de **Sant Andreu**, que van tenir un paper destacat en la història, no només de l'església, sinó també en el conjunt del poble.

El primer dels quals comentaré una mica per quina raó se'l recorda és el del capellà **Pere Serrat**. Corria l'any **1879**, durant la festa de **Sant Jaume** apòstol, tota la gent de les contrades es trobaven a l'església de **Sant Andreu** a punt per començar un dia de missa.

Al mig de la missa, el mossèn va baixar de l'altar i es va dirigir fins a els últims bancs de la sala, on estaven situats un veí l'**Hostal de l'Arc** i un pastor d'ofici que residia a **Can Guardabosch del Caritg**. Quan el mossèn es va plantar al seu davant, sense dir res, va començar a propinar cops de peu als dos assistents.

Davant d'això, els agredits van presentar una denúncia al **jutjat de Pau de Lliurona**, i aquests ho van fer saber al jutge de **1a instància d'Olot** (ja que aleshores **Lliurona** pertanyia a la **Garrotxa**, i no a l'Empordà).

Estat de la rectoria avui en dia.
Font imatge: Martí Lagresa Cumbriu.

A l'esquerre podem observar el nínxol destinat a la majordona.
Font imatge: Martí Lagresa Cumbriu.

Al final, es va celebrar un judici i el mossèn Pere Serrat va ser condemnat a **15** dies d'arrest a la rectoria, i només podia sortir quan s'anava a celebrar l'eucaristia. (Sagrament de l'altar). L'altre mossèn que cal destacar és el que duia a terme l'ofici entre els anys **1899** i **1901** –no es tenen referències de com es feia dir-Segons diuen, era una persona molt rígida i respectuosa als Sants Sagraments, i sempre a les seves misses, ho transmetia així als feligresos.

Ell, tenia una majordona que era molt valorada per la gent del poble. Malauradament, un dia va morir de sobte, i li va crear un gran problema al capellà, ja que ella no havia rebut els Sants Sagraments, i si l'enterrava en terra sagrada, estaria traïnt els seus propis ideals. No obstant, la pressió popular va acabar provocant que el mossèn cedís una mica i decidís construir un nínxol adossat a la paret.

L'últim personatge il·lustre que destacaré, és la persona de **Mossèn Anton Cunill**, l'últim rector de l'església de **Sant Andreu de Lliurona**, arribada la revolució, va ser capturat pels guardia civils en dues ocasions. En la segona d'aquestes, quan estaven vora el **Casalot de Lliurona**, en **Josep Pujol** – alcalde de la vila- els va vetar el pas i va obligar a deixar anar al mossèn de la vila.

Després d'aquests enurts va marxar, però, acabada la guerra i tot i el seu malmès estat de salut va tornar a la rectoria de **Lliurona**.

Aleshores, com que l'església estava en molt mal estat, feia les misses a la rectoria, situada just al costat de l'església. Finalment **Anton Cunill** va morir l'any **1943**, sent d'aquesta manera l'últim rector de l'església de **Sant Andreu de Lliurona**.

2.4.1. L'IMPLICACIÓ DE LA POBLACIÓ A LA VILA. FESTES POPULARS

Un dels trets que s'han mantingut des de l'anterioritat, que ha arrelat a la població, que s'ha heretat dels antic habitants als nous pobladors, és la festa popular de **Lliurona**. No obstant cal destacar que durant l'antiguitat i durant la importància de la religió es duïen a terme més festes i celebracions que actualment.

Malgrat tot, les festes que a dia d'avui podem seguir gaudint són la **Festa del Bassegoda** i la **Festa del Roser**, on en aquesta última s'ajunten més de **700** persones d'arreu de la **Garrotxa** a **Lliurona**, on gaudeixen d'una gran arrossada i diverses animacions musicals.

Tot i això, cal esmentar també que durant un temps va existir l'equip de futbol de **Lliurona**, que tot i no formar part de cap lliga, organitzava partits amb les poblacions properes com ara **Beuda**. Els més veterans de la vila, encara recorden l'any que varen vèncer per quatre gols a un a l'equip de futbol de **Beuda**. Els jugadors, però, no eren tots de **Lliurona** sinó que n'hi havia que venien des de **Sant Llorenç** i de **Lladó** per jugar-hi.

Imatge, a l'esquerra, de l'equip de futbol abans de començar un partit. A la dreta, el porter situat sota els tres pals amb les muntanyes de la serra del Bassegoda al fons.

Font: Vicenç Campassol.

2.5. LES ACTIVITATS ECONÒMIQUES DE LLIURONA

Els habitants de la zona del **Bassegoda** sempre s'han caracteritzat pel fet d'explotar els recursos propis que els hi brinda la muntanya per a dur a terme activitats econòmiques de producció. Com ja vàrem tractar al tema de la història, els primers moviments nòmades que van habitar aquesta zona s'aprofitaven de la recol·lecció de fruits silvestres i també de la caça.

Més endavant, cap al segle **X**, es va començar a explotar el sòl per obtenir metalls, donat que aquesta zona té molta riquesa en aquest recurs. Exactament, tenim referències que aquestes extraccions es feien a **Pincaró**, prop del riu **Major**.

Aquest ferro extret, era utilitzat per convertir-lo en objectes de necessitat a les viles o també es portava a diverses foneries dels voltants, com per exemple la **Reial Foneria de Sant Sebastià de la Muga**, a **Sant Llorenç de la Muga**.

Entre d'altres foneries també cal destacar la de **Beget** i la de **Maçanet de Cabrenys**.

Per altra banda i deixant de costat el recurs mineralístic, els boscos del **Bassegoda** també van motivar el curs de producció de molts habitants, com ara els carboners vegetals, llenyataires... I potser per aquesta raó encara avui en dia veiem moltes clarianes d'arbres en algunes zones de la muntanya, degut a l'explotació sostinguda d'aquest recurs.

El carbó produït servia per les brases i per cuinar, i sovint, el poc excedent era venut a les poblacions properes. També cal destacar l'ofici d'escloper, que també s'aprofitava de la fusta dels arbres per a construir esclops que posteriorment eren venuts a pobles com ara **Llers**, **Sant Llorenç de la Muga**.

Els esclopers també van ser abundants en les terres del **Bassegoda**. Durant generacions van utilitzar els recursos naturals –llenya- per fabricar un tipus de calçat que els protegia de la neu i la humitat del terra.

Fabricar aquest tipus de calçat va ser un ofici familiar i que sovint era heretat de pares a fills. Durant l'hivern es dedicaven a tallar la fusta de les sabates, després amb l'arribada del bon temps es deixava que la fusta s'assequés totalment i se li aplicava una mena de capa de vernís, abans de fer la forma característica de punta a la sabata.

Hi havia qui en fabricava només per a consum propi, altres per a les persones més properes i artesans que es dedicaven a vendre'ls en comerços. Aquests oficis van beneficiar també a un altre, força conegut a la zona, l'ofici de traginer.

Aquesta feina es beneficiava en gran part dels carboners, tot i que amb l'evolució de l'economia de subsistència cap a l'economia de mercat, i la consegüent producció en massa d'artesans va provocar que els traginers també actuessin com a transportistes per a artesans, ferrers, fusters, carboners...

No obstant, aquest ofici no era fàcil ja que condicionava al transportista a haver d'estar grans temps damunt el matxo o carregant pesats sacs que s'havien de dur fins als comerços propers, normalment als pobles. Els traginers utilitzaven el que coneixem avui en dia com a camins de ral i camins de ferradura, per on podien passar amb els carros carregats de mercaderies, que serien venudes posteriorment als mercats.

No obstant, no només duïen mercaderies, sinó que també s'encarregaven de transportar a persones (ho diferenciem en serveis de diligència, de taxi o privats) o portar informació del que passava pels masos o petits pobles, i això era molt important ja que en aquella època no existien les facilitats tecnològiques que tenim avui en dia per comunicar-nos.

Tot i que actualment aquest ofici és quasi bé extint, cada **17 de gener** es commemora **Sant Antoni Abat**, el patró dels traginers. A partir del segle **XX** però, les exportacions en massa del carbó britànic, juntament amb l'aparició del gas natural, va provocar que aquesta producció de carbó que normalment era escassa comparada amb aquests dos grans recursos, entrés en una gran crisi de demanda i per tant, deixés de produir-se degut a l'abandó de la població en busca de millores econòmiques a la ciutat.

Una de les activitats productives que també cal destacar és la del conreu de secà que es conreava en aquestes terres. La tala d'arbres en massa per proveir, en gran part, als carboners va provocar que moltes zones quedessin verges de sòl i per tant es poguessin explotar amb parcel·les agrícoles. Moltes vegades, per complementar el conreu, els pagesos també optaven per emprendre amb la ramaderia, el que va causar un augment de la ramaderia bovina a la zona.

Els cereals que principalment es conreaven eren el blat, la civada i el blat de moro, generalment. Pel que fa les llegums i hortalisses, predominaven les plantacions de cigrons, pèsols i faves, tot i que també alguns hi plantaven patates.

Durant els anys **80**, també es produïa vi i most, tot i que l'arribada de la fil·loxera a **Catalunya** per **l'Empordà** (arribada des de **França**) va provocar que tots els ceps de vinya es morissin i no es plantegés la idea de replantar els ceps importats des d'amèrica (ceps immunes a aquesta plaga).

A més a més de totes aquestes activitats exposades, també s'utilitzava la cacera. Les preses que més es caçaven eren els conills, guineus i també llops. Durant els últims anys, i degut al repoblament, molts dels nous habitants han optat per heretar les activitats de producció dels anteriors pobladors. Entre les feines que s'han recuperat podem destacar la d'apicultor, cabrer, flequer, formatger...

A continuació, aprofundiré en dos oficis que es duïen a terme a **Lliurona**. Un amb el valor productiu més preciat de la zona, i l'altre com a ofici curiós. Un és l'ofici de relliquer i l'altre, i més conegut a la zona, el de carboner. El primer d'aquests, prové d'un camp anomenat **El Relliquer** que es situa a la vora de l'**Hostal de l'Arç**, pròxim al camp de la Creu.

Un relliquer bàsicament és una construcció que s'usa com a cobert i que és el lloc on es duen a terme pregàries. Cada **3 de maig**, per la **diada de la Creu**, es concentraven els habitants de les rodalies al cobert per beneir i donar ofrenes.

Doncs bé, el que poca gent coneix és que existia un ofici com a relliquer. Qui duia a terme aquesta feina era una persona del poble que, a més a més es dedicava a una altra cosa, però que s'encarregava de conservar en bon estat la construcció.

Pagès amb una falç a la mà i el poble al seu darrere.

Font: Vicenç Campassol.

Quan la **diada de la Creu** era a la vora, el relliquer acostumava a passar gran part del temps a segar les males herbes del voltant del cobert i s'assegurava que les parets i teulada no havien patit cap desperfecte.

Sovint, com és en aquest cas, el relliquer era l'ofici que compaginava el vicari del rector, i que per tant, era el rector qui li encomanava a dur a terme aquesta cura intensiva del cobert.

Per altra banda, l'ofici per excel·lència d'aquesta zona és el de carboner. L'ofici de carboner, aleshores, no era gens fàcil per qui el treballava.

Primer de tot, havien de buscar una zona de bosc en la fusta fos de bona qualitat i, sobretot, cremés amb la lentitud suficient perquè el carbó s'acabés formant. Quan ja s'havia trobat la zona idònia, havien de demanar permís als amos per si podien tallar alguns arbres per proveir-se de fusta. Normalment, els tractes es feien de manera compensatòria, és a dir, els carboners podien tallar la fusta de l'amo però una vegada acabada la recollida li havien de donar dos sarrions de 60 quilos cada un.

Quan ja es tenia el vistiplau de l'amo després d'haver fet el pacte de boca, el carboner contractava a colles –depenent de les dimensions de la talla en contractava a més o menys- per anar a buscar la llenya. Amb la colla, també s'acordava un preu per la feina, per jornals, i que normalment variava segons el volum de llenya que s'havia de transportar. Després d'aquest acord amb la colla, primer de tot es construïa una barraca a la vora de la zona de treball, ja que sovint era molt a les afores de la vila i dels masos.

A continuació, es netejava el sòl de pedres, arrels i bardisses de manera que quedés una zona ben planera on poder construir la base sòlida de la pila de llenya –que posteriorment es convertiria en carbó-. Per aconseguir que fos rendible l'ofici, es construïen diverses piles depenent del volum de llenya aconseguit. Un cop tot això ja era fet, s'emprenia la construcció de la pila.

El que primer es feia era agafar la llenya amb el sac pai (com una mena de bossa per transportar la llenya) i es portava cap a la zona indicada per començar a fer el cos de la pila. Tot seguit, s'apilonaven els troncs de manera que quedaven gairebé tots en posició vertical intentant deixar l'ull en obertura (l'ull es refereix a la part superior, per on respira la combustió). Algunes, fins i tot podien arribar a fer diversos metres de diàmetre i més de **15** de volada (volta a la circumferència).

La llenya es col·locava de manera que els troncs més gruixuts quedessin al mig, i els més prims als laterals. Una vegada s'havia aconseguit col·locar correctament els troncs, creant d'aquesta manera una estructura sòlida, es cobria amb ramoi d'alzina, fulles i terra (s'anomena envolumar la pila i posteriorment –un cop s'hi posa la terra- enterrar la pila).

Amb aquesta col·locació, s'aconseguia que la pila actués com un forn i la combustió de la llenya no fos de cop, sinó lentament, per aconseguir convertir la llenya en carbó vegetal. Després d'aquest laboriós procés, cremaven la pila per la part inferior i tapaven l'ull amb una llauna. Quan ja començava a cremar, agafaven un pal qualsevol –anomenat donafums- i feien petites obertures al cos de la pila, d'aquesta manera s'aconseguia que respirés i sortís el fum de l'interior –per no afogar el foc-.

Al principi, el fum era espès i blanc, però a mesura que la crema de l'interior avançava, s'anava tornant blau. Això avisava els carboners que l'ull ja estava cremat i que, s'havia de procedir a alimentar la pila introduint branques primes a l'interior (també ho anomenaven billar).

Quan s'aconseguia tot això, els carboners es dedicaven a jaure a la barraca i a vigilar si es feia algun forat innecessari a la pila que afectés a la combustió. Una vegada arribada la nit, es feien diversos torns per vigilar les carboneres, i si s'observava que alguna no cremava correctament, tornaven a posar fines branquetes a través de l'ull per revifar el foc.

Quan les piles ja portaven més de 7 dies de combustió, ja no s'introduïen més branques perquè l'ull ja era tot carbó. Al cap de **15** dies aproximadament, una vegada el foc començava a sortir arran de terra, significava que la pila ja havia cremat prou, i que no hi havia més matèria per cremar, és a dir, que tota la fusta de l'interior ja s'havia convertit en carbó.

No obstant, encara no es podia treure del tot, faltava un pas previ anomenat rescaltejar, que es basava en treure la terra que hi havia al damunt i posar-ne de nova per aconseguir acabar d'afogar el caliu que podia quedar encès. Després d'aquest últim pas, i gràcies a una aixada, es treia el carbó i es deixava refredar al costat de la pila. Un cop ja s'havia apagat i era fred, es col·locava en sarrions (que no era res més que els sacs on es posava el carbó).

Un cop el carbó col·locat dins dels sarrions, dos persones s'encarregaven de pesar-lo detalladament. Per a fer-ho amb precisió, s'utilitzava una romana (branca acabada en forcat que s'aguantava a terra) i un burro. Un cop ja s'havien pesat i el pes era de 60kg (com s'estipulava que havien de pesar els sarrions), es procedia a envolumar el sarrió, és a dir, s'hi col·locava al damunt branques de boix o de pi per evitar que el carbó caigués durant el transcurs del transport cap a la seva venda.

Una vegada ja s'havien lligat i col·locat les branques, els traginers amb l'ajuda dels matxos duïen els sarrions als pobles propers. Hi havia vegades, que la irregularitat de la muntanya impedia els matxos arribar fins a la zona on havia estat concebuda la pila, i eren els carboners qui havien de carregar els sarrions i portar-los fins on se situaven els traginers. Pel que fa els preus, es pagaven entre 120 i 130 pessetes als traginers.

Per al comprador, el preu es mantenia entre les 4 i 5 pessetes. Com podem observar, les hores de treball i d'esforç no s'ajustaven gens al preu que s'aconseguia per dur a terme aquesta pràctica, per aquesta raó també molts dels que començaven en l'ofici claudicaven i es dedicaven a feines diferents i on s'obtenien millors jornals, com ara l'ofici de masover, ramader, agricultor...

Tot i això cal esmentar que aquest ofici no només tenia importància a **Lliurona** i a la **Garrotxa** en general, sinó que estava molt estès per Europa fins a la dècada dels **50**, quan es va anar substituint pels combustibles fòssils o l'electricitat.

A **Catalunya**, generalment, aquesta feina la duïen a terme picadors i carboners, que hi estaven especialitzats, i que normalment, abans d'arribar a ser oficialment carboners, primer es formava part de les colles que anaven a tallar els arbres i posteriorment, quan ja s'assolien els coneixements i les ganes de ser carboners seguien intactes, accedien a l'ofici oficialment.

Tot i ser un ofici que va desaparèixer degut a els problemes esmentats anteriorment, avui en dia molts pobles segueixen rememorant el que havia estat l'ofici de carboner i segueixen practicant l'extracció del carbó com a homenatge als avantpassats que van viure per aquestes terres.

Un dels exemples de la recuperació d'aquest ofici la trobem al poble de Sant Llorenç de la Muga, a no més de **25km** de **Lliurona**, sent un poble amb molta història i importància entre aquestes contrades. Tot i que el procés sembla força fàcil, s'ha de tenir em compte que en l'antiguitat no disposien de camions, ni de motoserres, i que les eines eren força diferents que les que podem trobar actualment. És per aquesta raó, i per moltes més, que l'ofici de carboner era –i és- una feina que suposa una gran força tan física com mental.

Imatge d'una carbonera amb el carboner al damunt. Al fons, observem el poble de Lliurona.

Font: Vicenç Campassol.

3.0. LA NOVA LLIURONA

3.1. ORÍGENS. EL DESPOBLAMENT I EL MOVIMENT REPOBLADOR

Durant un període comprès entre els anys **1960** i **1980**, aproximadament, el poble de **Lliurona** va restar oblidat i abandonat ja que els antics habitants es van veure obligats a partir cap a la ciutat a causa de la crisi del carbó.

Aleshores, la producció de carbó vegetal era un dels principals actius econòmics de **Lliurona**, però al veure's sufocat per aquesta crisi causada per l'arribada del gas butà i l'aparició posterior del gas natural, els habitants van marxar en busca de millores laborals que els permetés viure amb comoditat, cosa que en aquell moment s'havia tornat molt difícil a **Lliurona**.

Durant aquests vint anys d'oblit, eren molt pocs els que s'atrevien a seguir vivint en aquestes remotes terres, amb cada vegada més condicionants, com ara les males comunicacions via carreteres, la manca de recursos bàsics a l'abast, l'extinció quasi bé total de qualsevol activitat econòmica que havia estat vigent en temps anteriors... Totes aquestes dificultats van aconseguir despoblar gairebé la totalitat de les hectàrees que havien conformat l'antic terme de **Bassegoda**.

L'any **67**, va començar a brotar un moviment ecologista degut a l'enfosament d'un petrolier al mar, i el que semblava un brot que semblava tenir fi, es va començar a desenvolupar a gran part de les ciutats més industrialitzades, fins i tot a **Catalunya**, i també a la resta d'**Espanya**. Aquest moviment va suposar que moltes de les persones que creien en defensar la terra, busquessin un model de vida alternatiu que els permetés viure en sintonia amb la natura, cosa que a la ciutat ja els hi era impossible degut als entrebancs que l'economia de mercat havia imposat en la societat.

Quan parlem del moviment repoblador, parlem exactament de tota aquella gent que va veure en **Lliurona** la seva nova residència lluny de la vida urbana i contaminada de la ciutat, allà on es podia viure tranquil·lament i amb harmonia amb tot allò que ens brinda la mare naturalesa.

3.2. CANVI D'ADMINISTRACIÓ. EL REPOBLAMENT

A partir del **1960** en endavant el poble no tenia un volum d'habitants constant que hi visquessin i l'any **1968** va ser annexionat al municipi d'**Albanyà**.

Per tant, va canviar d'administració, va passar de pertànyer a la Garrotxa a pertànyer a l'**Alt Empordà**. No obstant, aquest és un tema molt delicat ja que segons els diferents punts d'opinió que es tracten, alguns ho veuen purament com una injustícia, ja que no es va consultar amb anterioritat si **Lliurona** volia pertànyer a l'**Alt Empordà**, va ser una decisió conscienciada en els despatxos.

No obstant, després d'aquest període de tristesa i pobresa a les terres del **Bassegoda**, l'any **1980**, un grup –al principi força petit, que agrupava no més de dues famílies- de persones van decidir retornar a la vida el que havia estat l'imperial municipi de **Lliurona**.

I així va ser, amb ganes, esforç i sobretot molta paciència i dedicació els nouvinguts van anar restaurant tot allò que els hi era possible, i alguns fins i tot van acabar comprant els terrenys i les masies, que fins i tot a dia d'avui segueixen en peu.

3.2.1. ESTAT DE LA VILA A L'ARRIBADA

L'adaptació al seu entorn va ser difícil, ja que gairebé totes les cases estaven en estat ruïnós i adaptar aquella situació a la vida quotidiana la feia molt precària. Malgrat tot, l'empenta i dedicació dels diversos nouvinguts es va veure materialitzada en la restauració de les cases i els seus voltants.

Les famílies no només es van instal·lar en el petit nucli de cases que envolta l'església de Sant **Andreu de Lliurona**, sinó que també van començar a habitar els masos de les rodalies, els que formen part de la plana de **La Massanella** (La Massanella és una zona situada al peu del poble de Lliurona que compta amb extenses planes de camps, on hi estan ubicats els diferents masos. Aquestes explanades trenquen totalment amb el paisatge, ja que suposen un xoc entre el bosc i la plana.

A més a més, alguns d'aquests camps es separen entre si per feixes de roques i terrasses.), que estan envoltats de camps per on normalment hi pasturen els animals.

Alguns fins i tot van habitar masos més allunyats de **Lliurona** però pertanyents a l'antic terme de **Bassegoda**. Com ara per exemple masies properes a l'església de **Sant Martí de Corsavell** i d'altres pròximes a l'església de **Sant Bartomeu de Pincaró**, ambdues dins d'aquest antic terme, el qual **Lliurona** n'era la capital administrativa.

Al començament del segle **XXI**, **Lliurona** ja comptava amb un nucli força extens, i els més optimistes preveïen el retorn de l'antic poble de **Lliurona**. Aleshores, també van començar a arribar famílies provinents de molts llocs diversos, no només a nivell nacional, sinó també a nivell mundial.

Avui en dia trobem molta varietat cultural i de país d'origen. Alguns provenen d'**Argentina**, **Alemanya**, **Bèlgica**... A més a més dels que van dur a terme un moviment migratori nacional, com per exemple també trobem famílies anteriorment residents a **Madrid**, **Barcelona**, el **Vallès**.

Cal afegir, també, que tot i l'esforç invertit en recuperar el poble, la gran extensitat d'aquesta zona i el gran nombre de masies, esglésies, i altres edificacions arquitectòniques de valor, han impossibilitat el poder recuperar la totalitat de tot aquest patrimoni amagat.

Sense anar més enllà, avui en dia trobem que l'església de **Sant Joan de Bossols** –anteriorment pertanyent a la parròquia de **Sant Andreu de Lliurona**, i actualment dins del terme d'**Albanyà**– està a la cantonada de la ruïna.

L'edificació adossada a la seva paret ja va caure fa un temps endarrere, el campanar també, i grans objectes de valor del seu interior van ser sepultats durant la guerra civil per part de bandolers i contrabandistes.

Aquest és un clar exemple del que no s'ha pogut recuperar, però per contra, el que sí s'ha pogut recuperar i de molt bona manera ha estat la importància de l'església de **Sant Andreu** entre la població, – tot i que ha perdut el seu ús històric (culte cristià) i avui en dia serveix com a local integrador i social – i també la figura de l'escola, convertint-se en un dels pilars fonamentals de la vida de **Lliurona**.

Imatge d'una part de la Massanella. En ella podem observar la separació entre camps per mitjà de feixes i terrasses a la part del fons de la imatge. També veiem clarament la contraposició entre el camp i el bosc.

Font imatge: Martí Lagresa Cumbriu.

Pel que fa els nouvinguts, molts coincideixen en què van arribar en recerca de la tranquil·litat que els hi brindava la natura, però un cop ho van descobrir se'ls va fer impossible haver de marxar d'allà. Cadascú té una visió diferent del que el va dur a quedar-s'hi, però gairebé tots coincideixen en què no va ser una elecció equívoca.

3.3. DIFICULTATS

Per una banda tenim l'estil característic de **Lliurona**, i per l'altra tenim l'estil quotidià de viure-hi durant el dia a dia. Fruit de les diverses entrevistes dutes a terme, descobrim que al principi es van trobar un poble en estat ruïnós on cap casa tenia els serveis mínims de gas, llum i aigua corrent, i va ser extremament difícil poder reconstruir-lo per les dificultats que suposa viure a vuit-cents metres sobre el nivell del mar.

Les males comunicacions per carretera i la difícil tasca de l'obtenció de materials va propiciar que aquesta restauració de les llars s'allargués més del que s'havia previst. Amb l'asfaltatge de la carretera que uneix **Albanyà** amb **Lliurona**, es va veure força millorada la via de comunicació per els seus habitants, tot i que molts es van oposar a la seva construcció, ja que exposaven que empitjorava la qualitat de la intimitat i suposava un encariment dels lloguers de les cases, per tant, la dificultat de l'accés a les vivendes.

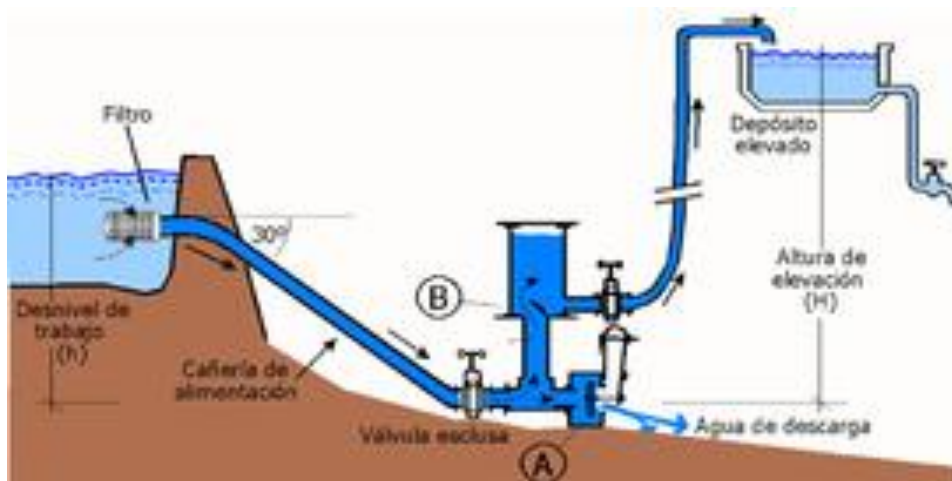
Com a principal problema, tenim l'obtenció de l'aigua. El terreny típic de la **Garrotxa**, dificulta l'excavació del sòl en busca d'aigua potable a la capa freàtica, ja que es tracta d'un terreny molt argilós, i l'aigua no queda retenguda sota terra. Els habitants, tenen diverses opcions a l'hora d'obtenir l'aigua potable.

La primera d'elles és la compra de garrafes en el supermercat o botiga més pròxima, l'altre és la recerca d'aigua en fonts properes al poble, i la última és l'aprofitament de l'aigua de la pluja o dels rierols. Generalment, i segons les diverses entrevistes, gairebé tothom opta per la última de les opcions ja que els hi suposa un abaratiment de l'obtenció.

Algunes masies contenen grans dipòsits d'emmagatzematge d'aigua a costat de les llars, i una vegada plou, s'omplen i es filtren a través d'uns conductes, abans no es beu. Altres, tenen al seu abast un ariet hidràulic que impulsa l'aigua des d'un rierol proper fins on es vol transportar l'aigua. El funcionament d'aquesta tècnica és una mica complex.

L'aigua arriba pel tub d'entrada des d'un rierol o una bassa. Aquesta ha de ser continua i suficient per omplir totalment la canonada i és essencial que el desnivell sigui superior als 100cm des de la bassa o rierol fins a l'ariet, ja que necessita arribar fins a l'ariet amb certa força. Un cop l'aigua, amb la força suficient, hi arriba, fa tancar la vàlvula de sortida.

Aquest xoc provoca una forta pressió dins de l'ariet. Tot seguit, l'aigua que circula, queda colapsada contra l'aigua ja present dins de l'ariet, fins que la pressió desapareix, i l'aigua és bombejada amb molta força fins on és necessària.

Esquema demostratiu de la tècnica de l'ariet hidràulic.
Font: Viquipèdia.

Aquesta tècnica, em va ser mostrada i explicada pel senyor **Balta de Can Perusa**, que té al seu abast una bomba d'ariet hidràulica que proporciona aigua tant a l'escola com a la seva masia. Aquest ariet, està situat darrere les muntanyes del **pla de la Creu**, exactament al clot on neix el **Manol**.

L'aigua és bombejada fins a més de **2** quilòmetres de distància de l'escola i de la masia, cosa que evidencia la força i propulsió d'aquesta eina.

Font imatges: Martí Lagresa Cumbriu.

Amb el senyor **Balta** ens disposem a anar a engegar l'ariet, ja que ens vol ensenyar el seu funcionament. Després d'un viatge de 10 minuts amb cotxe, arribem al lloc. Pugem uns 200m muntanya amunt resseguint el clot.

Quan hi arribem, el senyor **Balta** ens explica la seva funció i el seu funcionament i es disposa a engegar-lo. Uns instants després comença a sortir l'aigua i escoltem el soroll d'aquesta al xocar.

L'aigua impulsada i bombejada gràcies a l'ariet hidràulic desemboca a aquesta bassa situada a pocs metres de la masia de **Can Perusa** –d'aquesta aigua, una part es queda retinguda ja als dipòsits de l'escola, situats una vintena de metres abans-.

Abans de poder consumir l'aigua a l'interior de la llar, aquesta fa uns viatges a través d'uns filtres i purificadors perquè sigui totalment potable i no pugui ocasionar cap tipus de mal ni virus per qui la consumeix.

Font imatges: Martí Lagresa Cumbriu.

Una vegada hem parlat sobre la dificultat de l'aigua, només ens queda tractar dos dificultats més pel que fa als subministraments bàsics. Pel que fa a l'escalfor i la cuina, és a dir, l'energia necessària per cuinar, hi ha diferents mètodes segons el tipus de vivendes i famílies.

Hi ha algunes masies que encara usen la combustió calorífica de la llenya tan per escalfar-se com per cuinar, en canvi, n'hi ha d'altres que usen el gas butà, i fins i tot, n'hi ha que aprofiten les plaques solars com a energia tèrmica per escalfar-se.

No obstant, cal esmentar, que aquest últim cas només es dona en les cases –o masies- que al fer-se la restauració s'hi ha afegit els conductes i mesures necessàries per a la instal·lació i l'ús del gas butà o gas natural, en general, són pocs casos dins del nucli de Lliurona.

I pel que fa a l'electricitat, aquí gairebé la totalitat de les masies –excepte les que estan en desús o abandonades- fan servir l'energia del sol, és a dir, que tenen plaques solars, ja que en aquesta zona de la muntanya no es disposa de torres d'electricitat.

A la primera imatge, la masia del costat de Can Perusa amb la teulada plagada de plaques, a la seva dreta hi ha l'escola, on hi ha situades també un seguit de plaques solars, i a la imatge inferior, la paret de l'església amb tres plaques.

Font imatges: Martí Lagresa Cumbriu.

3.4. NOUS MITJANS

Pel que fa la vida quotidiana, es podria especular que en un nucli allunyat i on les dificultats apareixen dia dia com és **Lliurona**, els habitants es repartirien les feines comunitàries. D'aquesta manera no els hi suposaria tan d'esforç una acció tan fàcil i corrent a la ciutat com és la de portar els nens a l'escola, o haver d'anar a comprar quelcom al supermercat.

Recentment també es van veure enlluernats amb l'arribada de la connexió a internet a la vila (**WiFi**), a través de l'empresa **Megatró**, aquesta és gratuïta dins l'escola i a l'església i pagant, qualsevol veí també pot gaudir de la connexió a les xarxes.

En general l'arribada d'aquesta eina tampoc ha portat un impacte gaire gran en el seu estil de vida, sinó que ha suposat un més a més per ells, no obstant, pel que fa l'escola sí que ha suposat una millor substancial ja que és un estri que ajuda a la comunicació didàctica.

No obstant la major dificultat en què els habitants han de fer front és la dificultat econòmica i la precarietat que se'n deriva d'aquesta. Molts dels habitants depenen bàsicament del que la terra els hi proporciona, o de l'elaboració de productes artesans, bijuteria, formatges, pa...

Alguns reben ajuts per part de l'estat i altres treballen fora del nucli, com per exemple al poble **d'Albanyà**, al bar del poble, al **Càmping Bassegoda**...

Actualment com que **Lliurona** pertany a **Albanyà** no té cap alcalde ni líder ja que l'alcalde pròpiament és el **d'Albanyà**. No obstant, tenen un codi postal diferent al **d'Albanyà** i al d'algunes masies i nuclis que constitueixen l'antic terme de **Bassegoda**. **Albanyà** té el **17733**, compartit amb la zona de **Ribelles**, **Pincaró**, **Corsavell** i **Sous**. Mentre que **Lliurona** posseeix el 17734, que comparteix amb **Sant Miquel de Bassegoda** i **Carbonills**.

3.5. L'EDUCACIÓ. LA HISTÒRIA DE L'ESCOLA DE LLIURONA

L'educació i **Lliurona** sempre han anat agafades de la mà. Des de ja fa molts anys endarrere. Durant l'època d'esplendor del terme de **Bassegoda**, hi havia hagut fins i tot dues escoles operatives, una era la del municipi de **Bassegoda**, a **Can Galan**, i l'altre, al nucli de la vila de **Lliurona**, just al costat de l'església de **Sant Andreu**. Després de la **Guerra Civil**, durant l'època de la postguerra, semblava que degut a l'exili de moltes famílies l'escola acabaria clausurant.

No obstant, la construcció de la carretera del **Bassegoda** –que uneix **Lliurona** i **Albanyà**– i la pista forestal de **Cabanelles**, van provocar que l'accessibilitat al poble fos molt més còmode, i motivés a noves famílies a emprendre una nova vida a **Lliurona**.

Malauradament, la situació econòmica i demogràfica de la zona va empitjorar i gairebé la totalitat de les famílies que havien estat vivint a **Lliurona** durant molt anys, van marxar cap a la plana en busca d'una millor situació. Aleshores, aquesta despoblació va causar el tancament definitiu de l'escola, deixant com a últim vestigi el curs escolar de l'any **1964-1965**.

Lloc on es trobava l'antiga escola de Lliurona, situada al costat de l'església.
Font imatges: Martí Lagresa Cumbriu.

Durant un període de vint anys aproximadament, el poble de **Lliurona** i els altres veïnats que havien format part del terme de **Bassegoda** van restar abandonats i oblidats.

No obstant, a partir de l'any **80**, diverses famílies van arribar al nucli de **Lliurona** –ja que dels antics municipis que conformaven el terme era el que millor s'havia conservat i el que tenia accessibilitat més favorable i obtenció de recursos més a l'abast- i van invertir molt d'esforç i treball a retornar el poble que havia estat **Lliurona** diversos anys abans, durant la seva època d'esplendor.

Tot i això, les famílies que varen arribar amb mainada jove entre els anys **1982** i **1989**, van haver d'acabar tornant a marxar degut que Lliurona no disposava d'escola i el recorregut cap a l'escola més propera era molt llarg i feixuc. Tot i això, a partir de l'any **1989**, van arribar un seguit de famílies amb joves d'entre **3** i **7** anys que van fer possible la creació de la primera escola després del repoblament.

3.5.1. NOU MODEL D'AUTOGESTIÓ EDUCATIVA

L'any següent, el **1990**, els joves d'educació primària que residien a Lliurona, eren destinats a l'educació a l'escola de **Besalú**. Això, els hi suposava als pares més d'una hora de trajecte per camins irregulars de terra, fang, pedra... Per gaudir d'una metodologia d'aprenentatge tradicional que no acabava d'agradar als pares.

Arrel d'això, es va plantejar al poble la creació d'un espai on els nens i nenes es poguessin trobar per començar a conèixer l'entorn on vivien. Acabat aquell curs, a l'estiu de l'any **1991** es van organitzar les primeres reunions a **Lliurona** per acordar un projecte educatiu focalitzat en l'educació infantil.

Es basava, en la major part, en una metodologia de proximitat i en contacte amb la natura de manera que els coneixements s'assolien a través dels trets que podem extreure de la ruralitat. Per exemple, s'introduïa la noció del temps a partir de les estacions de l'any, el dibuix, la pintura, la música, el teatre, tot en relació amb el paisatge.

El terreny per dur a terme aquest espai unitari va ser una zona –dins de la finca de **Can Perusa**– cedida pels propietaris **Montse Santonja i Baltasar Navarro** –el Senyor **Balta**-, en els quals es van instal·lar i condicionar per a l'ensenyança, una roulotte i un tipi, on es desenvolupaven gairebé la totalitat de les activitats.

Com aquest nou mètode va anar arrelant i, relativament, va triomfar substancialment entre els residents a **Lliurona**, a l'inici del curs de l'any **1991-1992**, els pares i mares van desescolaritzar de l'escola de Besalú a **6** nens i nenes d'entre **4 i 7** anys, i els van inscriure en aquest nou projecte d'educació autogestionada.

Situació de l'antiga escola autogestionada situada als terrenys de Can Perusa.

Si ens hi fixem, al fons podem diferenciar-hi la masia.

Font: Família Can Perusa.

3.5.2. L'EDIFICI DE L'ANTIGA ESCOLA I EL REACONDICIONAMENT

El curs va passar, i l'any següent, el curs escolar de l'any **1992-1993** va començar amb set estudiants. L'educació a **Lliurona** s'anava desenvolupant molt bé i tal com estava previst al principi, quan es van assentar les bases de l'educació autogestionada.

Ràpidament, les famílies varen veure que l'espai de **Can Perusa** es quedava petit, tenint en compte les expectatives de futur que s'estaven plantejant. Per aquest motiu, van decidir negociar amb l'**Ajuntament d'Albanyà**, per poder rehabilitar l'antic edifici de l'escola per tornar-hi a portar les classes.

Al principi, la proposta presentada reflexava que la planta baixa de l'edifici serviria com a habitatge per la mestra, i la segona planta seria on es situarien les dues aules. Tot i això, i amb l'ajuda per part de **Ramon Sala (President de l'Associació Amics de l'Alta Garrotxa)**, el consistori no va cedir. A l'inici de l'any **1993-1994**, ja hi havia vuit alumnes d'entre tres i nou anys al centre.

Degut a això, el departament d'Ensenyament va instal·lar uns mòduls prefabricats a **Lliurona** ja que els tècnics del Departament varen decidir no obrir l'antic edifici degut al mal estat de la seva estructura. Quan ja es disposava a instal·lar definitivament aquests mòduls, el secretari de l'**Ajuntament d'Albanyà** juntament amb la **Guàrdia Civil** van obligar a aturar les obres i van barrar el pas a els camions que portaven els barracons cap a **Lliurona**, obligant-los a fer mitja volta.

Davant d'aquesta injustícia comesa per part de la casa consistorial, es van donar un seguit de manifestacions a **Albanyà** per part dels habitants de **Lliurona**, i també la presentació de denúncies públiques tan a l'ajuntament de la vila com al **Departament d'Ensenyament**.

Després de totes aquestes queixes, tan formals com no, i degut a que l'**Ajuntament d'Albanyà** seguia sense reconèixer l'escola de **Lliurona** dins de la delimitació del seu terme, a principis de març d'aquell mateix any (**1994**), Ensenyament va instal·lar uns mòduls prefabricats a la serra de l'**Espinau**, en una finca situada al terme municipal de **Beuda**.

D'aquesta manera, els habitants de **Lliurona** van poder gaudir d'un ensenyament digne i relativament a prop de les seves llars.

Els mòduls prefabricats situats a la serra de l'Espinau.

Font: Família Can Perusa.

3.5.3. L'ADÉU DEFINITIU A L'AUTOGESTIÓ EDUCATIVA?

Per aconseguir que finalment Ensenyament instal·lés els mòduls a la serra de **l'Espinau**, els habitants de **Lliurona** van haver de retirar la roulotte i el tipi. Gràcies a això, sortosament la mainada van poder gaudir d'un nou espai on poder dur a terme les classes amb major comoditat.

Fins i tot, el mes de març de **1995**, va sortir publicat –i oficialitzat– al **DOGC**, (**Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya**) la creació del **Col·legi Públic d'Educació Infantil i Primària de Beuda**, on constava que els mòduls instal·lats tenien una duració d'uns mesos, mentre s'elaborava el projecte de rehabilitació de l'antiga escola.

El curs de l'any **1994-1995** va començar amb més estudiants que l'any anterior. En aquest nou curs l'escola ja comptava amb nou joves, tres d'educació infantil i nou d'educació primària. Tot i que les expectatives d'augment d'estudiants per el curs següent seguien sent una realitat, des d'**Ensenyament** no s'aconseguia elaborar un projecte d'ampliació de l'escola, cosa que feia sorgir el neguit i preocupació als pares dels alumnes.

El curs va acabar sense problemes, i el curs següent (**1995-1996**), va començar amb dotze estudiants a les aules. Durant aquell any, hi va haver una onada considerable de nouvinguts a **Lliurona**, i entre aquests hi havia l'arribada d'una mestra. Amb ella, es va arribar a un acord perquè s'encarregués de l'educació infantil a les aules.

Tot i que des d'**Ensenyament** no es volien atendre les demandes per cobrir les necessitats de la nova mestra, l'esforç dels habitants i d'altres persones, properers i conscienciades amb l'educació a **Lliurona**, es va aconseguir que la mestra es quedés i comencés amb la seva tasca al capdavant de l'educació infantil de l'escola.

Aleshores, com que els mòduls seguien sent massa petits en comparació al volum de presents a les classes, es va habilitar una roulotte i un tipi on poder dur a terme les classes pels més petits. D'aquesta manera, semblava que l'antiga escola –la que havia estat situada a **Can Perusa**– seguia viva entre la mainada.

A partir d'aquell moment, i amb l'ensenyament a **Lliurona** funcionant com es preveia, es van començar a fer assemblees on s'estimulava sobretot l'autonomia dels alumnes (A més a més, durant aquest període es van començar a impulsar assemblees també entre pares, mares i mestres).

Per altra banda, també cal esmentar que l'ensenyança era mútua, ja que la mestra provenia d'un entorn molt diferent al de **Lliurona**, i amb l'ajuda dels nens va aprendre a moure's pel medi rural, aprenent a diferenciar tot tipus de plantes, arbres, bolets... Creant d'aquesta manera un vincle d'interacció entre professora i alumnes.

El curs següent es va continuar amb la mateixa metodologia d'aula, i van augmentar els alumnes fins a setze, set d'educació infantil i nou d'educació primària. En aquest curs, els estudiants van començar a fer dos grans projectes relacionats amb l'entorn, la part natural de **Lliurona** i la part històrica. Malauradament, al final d'aquell curs la mestra va decidir deixar endarrere la seva tasca a l'escola de **Lliurona** i va marxar per motius personals.

3.5.4. L'ESCOLA COM A EINA POLÍTICA

A l'inci del curs següent, el **1997-1998**, Ensenyament va destinar a una nova mestra a l'escola degut a que l'anterior havia deixat el càrrec. A nivell polític, es seguien posant pals a les rodes. Els veïns es van reunir en assemblea i es va decidir deixar de portar els onze estudiants a l'escola com a motiu de rebuig i de protesta cap a la classe política que exercia un paper de repressió i d'injustícia cap el poble de **Lliurona**.

Durant aquest temps, es va intentar tornar a l'antiga base educativa, caracteritzada per l'autogestió educativa. No obstant, l'amenaça per part d'**Ensenyament** de tancar l'escola va fer aparèixer novament la por i preocupació a les famílies del poble, que van veure que de nou, l'eina d'autogestió educativa lis era privada.

Els habitants, davant d'això es defensaven argumentant que els mòduls de la serra de l'**Espinau** s'havien quedat massa petits, i que ja portaven amb aquella situació més de tres anys, tot i que els mòduls, teòricament, només havien de tenir ús uns mesos.

3.5.5. EL RETORN DE L'ESCOLA A LLIURONA?

Tot i l'època d'absentisme a les aules, els joves varen tornar a l'escola compresa en els petits mòduls prefabricats, el novembre de **1997**. Dos mesos després, la caixa de resistència rural va destinar els diners necessaris per poder comprar un tot terreny per poder dur els joves a l'escola, ja que les condicions dels camins eren molt desfavorables per el trànsit diari, i suposava als pares una visita al mecànic mensual.

D'aquesta manera, el nou cotxe adquirit va servir com el primer transport escolar públic de l'escola de **Lliurona**. Acabat el curs, les coses seguien com abans, els mòduls prefabricats situats a l'**Espinau**, i l'Administració seguia sense desbloquejar l'acondicionament de l'antiga escola de **Lliurona**, situada al nucli del poble.

El curs **1998-1999** va començar amb menys estudiants, vuit per ser exactes. Durant aquell curs es van intensificar les negociacions amb **Ensenyament** i les Administracions per aconseguir retornar l'escola de **Lliurona** on havia d'estar, al propi poble. No va ser però, fins l'estiu del **99**, que finalment es va aconseguir retornar l'escola a **Lliurona** gràcies a la cessió de terrenys –de nou- per part de **Baltasar Navarro** i **Montse Santonja**, els propietaris de **Can Perusa**.

A partir d'aquell moment, l'Administració va decidir finalment arxivar el cas de la rehabilitació de l'antiga escola, que un temps després es va convertir en un domicili particular.

El curs següent, els assistents van augmentar, de vuit alumnes de l'any anterior van passar a onze. La metodologia a l'aula no va canviar respecte el principi, i durant aquell curs l'escola va poder disposar pròpiament d'una televisió, un ordinador i una antena parabòlica.

3.5.6. LA TRANCISIÓ. L'ESCOLA DE LLIURONA

Els cursos dels anys 2000-2001 i 2001-2002 van seguir amb la mateixa pedagogia. Aleshores, al no existir un projecte educatiu definit, la mestra estava obligada a dur a terme les lliçons sense gaires recursos, tanmateix, la dinàmica i la metodologia no agradava a tothom, els estudiants es sentien còmodes amb la mestra, i viceversa.

El curs següent (**2002-2003**) es va sol·licitar a **Ensenyament** la incorporació d'una nova mestra per a l'educació infantil, ja que el nombre d'alumnes va augmentar d'**11** a **16**. El curs del **2003-2004**, la sol·licitud d'incorporació va ser acceptada i es va incorporar una nova docent per a les classes d'educació infantil.

Durant aquell curs, l'escola va mantenir **16** estudiants, sis alumnes d'infantil i deu de primària. Malauradament, a la conclusió d'aquell curs, les dues mestres van deixar el seu lloc de treball per motius personals.

3.5.7. L'ACTUAL ESCOLA DE LLIURONA

Durant el curs **2004-2005** es van incorporar dues noves mestres, tant en infantil com a primària. En aquell curs varen començar quinze alumnes de diferents edats. Els nous mestres van redactar el projecte educatiu del centre, lligat amb l'entorn natural i històric.

El curs següent, es du a terme a la pràctica i es consolida aquest nou projecte educatiu impulsat l'any anterior. Aquest any, són fins a setze els alumnes presents a les aules.

Avui en dia, fa goig escoltar que l'escola de **Lliurona**, tot i les grans adversitats que ha patit segueix en funcionament després de **25 anys** de la seva creació. La metodologia no ha variat des que es van establir les pautes educatives l'any **2005**, i els actuals habitants es senten molt motivats a que aquest projecte segueixi viu, mínimament **25 anys** més. Podríem afirmar que l'escola, actualment, és un dels principals pilars que sostenen el nucli de **Lliurona**.

Actual escola de Lliurona i logotip dels 25 anys de l'escola de Lliurona.

Font imatge escola: Martí Lagresa Cumbriu.

Font logotip: CEIP Lliurona.

3.6. POBLACIÓ. IMPLICACIÓ A LA VILA

Ja sabem que la població de Lliurona al llarg de la seva història ha estat en constant evolució i canvi. Actualment, l'any **2017**, la població de **Lliurona** és de **45** habitants, distribuïts entre el nucli –on trobem situada l'església de **Sant Andreu**–, la plana de la **Massanella**, i diverses masies més allunyades d'aquestes dues zones. Durant els últims anys la població no s'ha mantingut constant, sinó que ha anat oscil·lant entre els **35** i **60** habitants, dels quals entre **10** i **25** eren nens.

El gran nombre de nens juntament amb l'implicació dels pares i veïns van ser un gran al·licient a l'hora de recuperar l'escola. La veritat és que podríem afirmar que l'escola és com una peça fundamental del motor de **Lliurona**. Cada dijous, s'organitzen assemblees a través de l'**AFA** de l'escola on es tracten temes relacionats tan amb l'escola com amb el poble en general.

Sense anar més enllà, és tal l'implicació dels habitants per fer millor a **Lliurona**, que a gairebé totes les fires de poble, l'ampa de l'escola col·loca una parada per vendre objectes, dibuixos... I els beneficis, destinar-los al centre educatiu.

A banda d'això, també podem dir que molts dels veïns s'esforcen per mantenir la vila, les carreteres, l'escola... En molt bon estat. Per exemple, diversos anys endarrere, va arribar a **Lliurona** la confraria dels **Zimmermans**, uns fusters alemanys que van construir l'estructura de l'edificació del costat de l'escola, un vaixell perquè els més menuts hi poguessin jugar –avui ja desmuntat per la manca de conservació- i una taula que encara a dia d'avui segueix a l'escola.

És per això, i molt més, que l'implicació de la gent de **Lliurona** a conservar el seu bell poble és totalment envejable a ulls de qualsevol altre poble.

Taula i vaixell construïts pels Zimmermans. La localització del vaixell era just al costat de l'escola, i media més de 3m d'alçada per 7m de llargada.

Font: Martí Lagresa Cumbriu - Font de la imatge del vaixell: GAS MOUNTAIN.

3.7. ACTIVITATS ECONÒMIQUES ACTUALS

En els temps que corren, sembla que l'economia de mercat s'ha acabat apoderant de gairebé totes les activitats econòmiques. A diferència d'avui en dia, anteriorment i més concretament a Lliurona, els oficis van començar a ser de subsistència fins que van acabar desenvolupant-se i obrint-se a un mercat més ampli on poder treure un benefici.

En l'actualitat, **Lliurona** no ha canviat tant en comparació a l'antiguitat, és més, hi ha varietat d'oficis que s'han recuperat i han arrelat molt entre la població actual. Entre aquests, podem destacar el de formatger, ramader, cabrer, agricultor... Inclús molts han acabat reutilitzant les antigues eines que s'utilitzaven, i encara a dia d'avui trobem vestigis del que havien estat les activitats productives de **Lliurona**.

Destaquem les relacionades amb el camp i la ramaderia, com ara carruatges –tan de traginers com de ramaders o agricultors-, bevedors pel bestiar...A dia d'avui podem destacar que laboralment els habitants de Lliurona tenen diverses sortides. N'hi ha que treballen al municipi més proper i que té diverses ofertes de treball, **Albanyà**, (**Càmping Bassegoda**, restaurant del poble, **Hípica** del poble...).

N'hi ha d'altres que reben algun tipus d'ajudes per part de l'estat com ara per exclusió social o per família nombrosa. N'hi ha que estan jubilats i gaudeixen de la paga mensual que els hi brinda l'estat, però a més a més, encara n'hi ha que recuperen els antics costums i duen a terme una vida de subsistència, vivint gràcies al que els hi proporciona la terra, com ara fusters, artesans de la fusta o bijuteria, agricultors amb petites concessions de conreu...

Carro en desús situat a la plana de la Massanella i Bevedor pel bestiar situat a la Font de Can Nou.
Font imatge carro: Martí Lagresa Cumbriu - Font de la imatge bevedor: GAS MOUNTAIN.

És habitual veure per Lliurona al bestiar i els diferents horts d'on s'extreuen les hortalisses.
Font imatges : Martí Lagresa Cumbriu.

3.8. CONEGUEM EL TERRITORI

A través d'aquest apartat, faig una classificació d'alguns dels masos més coneguts i amb més història de **Lliurona**. Primer de tot els situo sobre el mapa, afegeixo una imatge característica de la masia i explico alguna anècdota o cosa redundant i d'interès.

El mapa que usaré l'he extret de **Google Maps**, i a través d'aquest, i mitjançant les coordenades on estan situats els masos, ensenyaré on estan ubicats cada un de tots aquests.

Mapa distributiu de les masies de Lliurona. Com podem observar, gran part d'elles es situen a la planade la Massanella, ubicada a la part inferior del mapa. Cal afegir que la zona de la Massanella s'ha anat desenvolupant més, ja que és on es troba avui en dia l'escola i gairebé totes les famílies que resideixen a Lliurona.

Abans d'aprofundir en cada masia, us relaciono a continuació el número corresponent en el mapa amb el nom de cada una d'elles:

- 1- El Casalot.
- 2- Ca la Petronila i Cal Sastre.
- 3- Hostal de l'Arç.
- 4- El Caritg.
- 5- Cal Ferrer.
- 6- Can Perusa.
- 7- Cal Minaire.
- 8- Can Iglesias.
- 9- Can Delós.

3.8.1. EL CASALOT

El Casalot és la primera masia que trobem quan ens dirigim cap a Lliurona. Està situada al mig d'un extens camp, sovint freqüentat per tot tipus d'animals com ara les daines, els senglars o les guilles.

Durant la seva història ha patit diverses remodelacions, i la última va ser quan se li va afegir un pis a la part de dalt de l'habitatge.

3.8.2. CAL SASTRE I CA LA PETRONILA

Juntament amb l'Hostal de l'Arç, Ca la Petronila era l'altre hostal operatiu que hi havia a Lliurona.

Està situat just al nucli del poble, a escassos metres de l'església de Sant Andreu.

Al seu costat hi reposa Cal Sastre, la masia que havia servit de caserna per la Guàrdia Civil durant els anys que van dur a terme el control fronterer a Lliurona.

3.8.3. L'HOSTAL DE L'ARÇ

L'Hostal de l'Arç és una edificació situada entre el nucli de Lliurona i la plana de la Massanella.

Actualment és l'únic hostal del poble que es manté en peu tot i que no està obert al públic ja que és privat.

Durant l'època d'esplendor de Lliurona, s'hi podien comprar tot tipus de productes i queviures, i hi havia una quadra per poder-hi resguardar el bestiar dels traginers.

3.8.4. EL CARITG

El Caritg és la casa pairal amb més renom i està format per diversos cossos diferenciats. Està situat darrere del camp del pla de la Creu.

Al damunt de la porta d'entrada se'ns dona a conèixer l'any de construcció de la masia. Exactament, està datada de l'any 1753.

Actualment no és habitada per ningú i el pas del temps està afectant molt a tota la seva estructura.

3.8.5. CAL FERRER

Cal Ferrer és una de les masies més visibles de Lliurona.

Actualment és habitada per un descendent de la família Ferrer. La finca és datada de l'any 1835.

3.8.6. CAN PERUSA

Can Perusa és una masia situada al costat de l'actual escola –cal dir que el lloc on està ubicada l'actual escola pertany als terrenys d'aquesta masia- i que va ser el lloc on va fixar la seva residència un dels primers repobladors, en Baltasar Navarro.

Actualment hi segueix vivint, des de l'any 1983.

3.8.7. CAL MINAIRE

Cal Minaire és una de les masies amb més renom i importància del nucli.

Antigament havia estat el lloc de residència del conegut músic de Lliurona, Alfons Faig Renart (Fonsu de Lliurona).

Actualment, l'habitatge està separat en tres mòduls diferenciats on a cada un d'ells hi resideix una família diferent.

3.8.8. CAN IGLESIAS

Can Iglesias és una masia situada a la plana de la Massanella.

Com veiem a la foto és una edificació de certa grandària i que està situada relativament lluny de les altres masies.

Actualment és habitada.

3.8.9. CAN DELÓS

Can Delós correspon al número 9 dins de la imatge on es situen i es diferencien els diversos habitatges.

Exactament està situat a la plana de la Massanella, al damunt de Cal Minaire.

Actualment no hi viu ningú i la seva estructura està molt mermada degut al pas del temps.

3.9. ESBORREM ELS FALSOS MITES

Sovint quan la gent de la zona escolta el nom de **Lliurona**, ho relaciona ràpidament amb hippies, sense voler anar més enllà i descobrir que és realment Lliurona i qui hi viu, la gent sol quedar-se amb la falsa visió estereotipada socialment.

Però realment sabem què és un hippie? Segons el blog de l'**Olga Cuevas i Melis** (Tutora d'Inici i Consultora Laboratori a la **Universitat Oberta de Catalunya**) "Un hippie o neorural és una persona de diversa procedència urbana que decideix establir-se al poble amb un medi rural i de proximitat a la terra".

Llavors, per quina raó s'ha etiquetat a aquesta gent com si fossin males persones, no gens integrades amb la societat, inclús titllats de drogadictes?. La solució és molt fàcil i la tenim a l'abast. Des del meu punt de vista s'ha generalitzat molt aquest terme, potser sí que sóc conscient que poden existir neorurals amb les característiques anteriorment esmentades, però n'estic segur que també són aplicables a molts altres col·lectius que necessàriament no han d'estar associats a la natura ni al medi rural.

D'una vegada per totes, el que vull aconseguir és esborrar aquestes falses etiquetes que s'ha posat injustament a la gent que viu a **Lliurona** –no obstant vull afegir que no tothom opina igual, però vull focalitzar aquesta crítica a tota aquella gent que s'esforça per donar una visió equívoca del que és **Lliurona** actualment-.

Uns anys endarrere els nens feien les classes a una roulotte, quin problema hi ha amb això? La gent es queda en que les condicions eren deplorables i no gaire sanitàries, però, per altra banda no veien que darrere d'això hi havia un munt de gent movent cel i terra per poder aconseguir que es reobris l'antiga escola, que estava situada al nucli del poble.

N'hi ha que també critiquen que vesteixen malament, que van amb cotxes mig atrotinats, que no es dutxen... Si volen vestir d'una manera determinada són lliures de fer-ho i tampoc no deixen de ser menys persones per portar un cotxe diferent al teu o per destinar més o menys temps en higiene.

Ja n'hi ha prou de generalitzar en que a **Lliurona** només hi ha hippies, i de mirar-los per sobre les espatlles com si fossin menys persones. Potser ara, en ple segle **XXI**, ha arribat l'hora d'obrir els ulls a tota aquella gent que només s'alimenta de prejudicis i de crítiques cap a un col·lectiu que no fa mal a ningú, sinó que només ha escollit viure alternativament i en contacte amb la natura.

Dit això, aprofito per dir que si es vol comprovar, només cal visitar un dia **Lliurona** per adonar-se que res del que es diu és veritat.

4.0. COMPARACIÓ ENTRE LA LLIURONA ANTIGA I LA LLIURONA MODERNA

4.1. EDUCACIÓ

L'educació al llarg de la seva estada pel poble de **Lliurona** fins a l'actualitat, opino que només ha canviat físicament, ja que considero que l'essència de la metodologia de l'antiga educació de Lliurona segueix intacte entre les aules.

No obstant, crec que sí que ha canviat i molt, sortosament, en comparació a l'ensenyament que es duia a terme durant l'època del franquisme i després durant la transició. Tal i com es recull a les memòries de **Pere Iglèsias** –habitant de Lliurona que va cursar diversos anys a l'escola- “La senyoreta es va adonar que jo no cantava, i m'exigí dir el per què no ho feia.

Li vaig dir que jo no sabia aquella cançó, i que només sabia la **Santa Espina**. Em va dir que la cantés. Quan va sentir-me, som i serem gent catalana... Es va sentir un basta y ponte de rodillas que feu trontollar l'escola.

Cal remarcar, que aleshores, la professora era la xicota d'un guàrdia civil”. En comparació amb l'actualitat, això pot semblar un disbarat, però en aquella època era normal i molt habitual en el dia a dia.

Després de la transició i amb la recuperació de l'escola sembla que les coses es van anar tranquil·litant, i l'ensenyament Lliurona va tornar a la normalitat. Cal remarcar, també, que l'escola de **Lliurona** mai –des de la recuperació als anys **80**– ha tingut un volum considerable d'alumnes, i que sempre han anat oscil·lant entre els **8** i els **16** alumnes.

Actualment, en aquest curs 2017-2018, els presents a les aules han estat **14** alumnes entre l'educació infantil i l'educació primària. Per acabar de concloure l'apartat de l'educació, opino i sempre des del meu punt de vista, que l'essència de vincular la metodologia a l'aula i els seus continguts amb l'entorn mai ha deixat d'existir a l'escola de Lliurona, i potser gràcies a això, la mainada creix molt més conscienciada amb el medi ambient i amb l'entorn que els envolta dia a dia.

Cal afegir també, que els nois que han acabat la seva etapa a la primària i han hagut d'anar a l'institut, han provocat l'adéu de moltes famílies. I és per aquest motiu que assembleàriament s'ha tractat el tema de demanar a Ensenyament el poder prorrogar l'educació a **Lliurona** fins a 2n d'ESO, posant com a exemple algunes de les escoles rurals situades al nord de **Catalunya**, a les comarques pirinenques.

4.2. ECONOMIA

Pel que fa l'economia, i com he reflectit en l'apartat de les actuals activitats econòmiques de **Lliurona**, el canvi no ha estat tan brusc tot i tenir en compte la situació laboral en la qual estem immersos mundialment.

Com he ensenyat a través d'algunes imatges, moltes de les feines encara es duen a terme, com ara la de formatger, agricultor, ramader... No obstant, les dificultats econòmiques també han afectat en certa manera a una part de la població, que s'ha vist obligada a buscar feines lluny de **Lliurona**, però assegurant-se un sou.

Per altra banda, si comparem amb el passat, gairebé molts oficis també s'han perdut per complet, com ara l'ofici de carboner – que només es du a terme en puntuals poblacions i de manera commemorativa a aquest ofici-, l'ofici d'escloper, el de relliquer, el de mossèn o fins i tot el de llenyataire –tot i que d'aquest encara en trobem, exactament a **Albanyà**, però no a **Lliurona**-.

4.3. SOCIETAT

Pel que fa la població, històricament sempre ha estat canviant i evolucionant depenent de les guerres, conflictes, epidèmies... Una de les principals diferències significatives entre la població de l'antiga **Lliurona** i l'actual, és que en certa manera els antics habitants vivien aquí quasi bé per necessitat. Cal afegir que aquesta zona tenia una gran motivació econòmica per molts, tan per contrabandistes, saquejadors, masovers, carboners... No obstant, amb el repoblament, els objectius de vida dels actuals habitants són molt més diferents que els dels antics.

Observem que la població actual viu en aquesta zona per comoditat, per estar en contacte amb la natura, per poder gaudir d'aquest entorn tan meravellós que només l'**Alta Garrotxa** ens brinda... I a més a més, el seu objectiu també és poder esdevenir positivament com a poble. Ho veiem amb la restauració de l'educació a **Lliurona**, el nou ús de l'església...

A la primera imatge, observem en Fonsu de Lliurona afaitant a un home. A la següent imatge, una família es situa davant la façana de casa seva preparats per fer-se una foto.

Font imatges: Vicenç Campassol.

4.4. CULTURA

A l'hora de tractar el tema de la cultura es distingeixen canvis molt importants i clars en la diferència entre l'actual població i l'antiga. Com ja sabem aquestes terres estan plagades d'ermites, santuaris i esglésies, ja que abans cada nucli per petit que fos, tenia el seu espai pel culte.

Exactament **Lliurona** va arribar a tenir en el seu poder diverses esglésies i ermites com ara **Sant Andreu** –la pròpia del nucli-, **Pincaró** i **Bossols**. Cal remarcar també que al costat de l'actual església hi ha una rectoria –actualment en molt mal estat estructural-, cosa que ens evidencia la presència d'un rector, que devia ser una figura molt important dins del culte cristià al poble.

Malaauradament, amb el pas del temps i després del repoblament –les últimes misses oficials es van dur a terme a la darreria dels anys **70**– el culte religiós va anar perdent seguidors, i amb l'arribada de la nova població, de tendència més liberal, l'església de **Sant Andreu** va adoptar un ús molt més diferenciat al que se li havia donat.

Actualment, l'edifici té forma d'església però realment no s'hi fa cap pràctica relacionada amb el culte ja que els nous habitants li han volgut donar un altre ús, acord amb el moment cultural actual. Si entrem al seu interior observem que gairebé no hi queda cap objecte ni referència pictòrica que ens recordi a l'antiga església.

No obstant, amb aquesta nova remodelació, s'ha aconseguit que serveixi com a local social i com a mitjà integrador dins del col·lectiu de **Lliurona**. Sovint, s'hi fan festes o xerrades sobre temes diversos.

Imatge de l'església l'any 1917. Al costat, imatge de l'Avi dels Trulls al seu davant.

Font imatges: Vicenç Campassol.

Estat actual de l'interior de l'església.

Font imatges: GAS MOUNTAIN

4.5. PAISATGE

Pel que fa el paisatge i l'entorn de la zona, en l'actualitat ha canviat força respecte a l'antiguitat, tot i que encara trobem alguns vestigis del que havia estat l'antiga **Lliurona**, i l'impacte de les seves activitats econòmiques en el territori.

Només d'observar antigues fotos, veiem que la muntanya era totalment pelada, és a dir, la presència de grans i extenses arbredes eren molt poc significatives. Això era degut –i tal com explico i desenvolupo amb més precisió en l'apartat de les activitats econòmiques de l'antiga Lliurona- a l'explotació de la fusta, que va obligar a desforestar gran part de la muntanya del **Bassegoda**.

És per aquest motiu que encara avui en dia, destaquen les planes i camps de **Lliurona** en comparació amb el frondós bosc que actualment s'ha recuperat. Pel que fa el nucli del poble, no ha patit gaires modificacions, sinó que s'ha mantingut igual que en anterioritat.

Això, pot ser degut en part al trasllat de l'escola a la plana de la **Massanella** –sota l'**Hostal de l'Arç**-, i també en el creixement de nova població en aquesta zona, que ha esdevingut com el nou nucli de població de **Lliurona**, tot i que els masos estan relativament separats i no concentrats en un mateix punt com a l'antic nucli.

Com podem observar a les imatges, el nucli de Lliurona no ha canviat gairebé gens. L'únic canvi significatiu que podríem destacar és que actualment l'edifici de la Rectoria està parcialment ensorrat. Tot i això, gràcies a la foto antiga, veiem que l'edifici de la Rectoria tenia unes dimensions considerables.

Font imatge antiga: Vicenç Campassol - Font imatge actual: romanicoibert.cat.

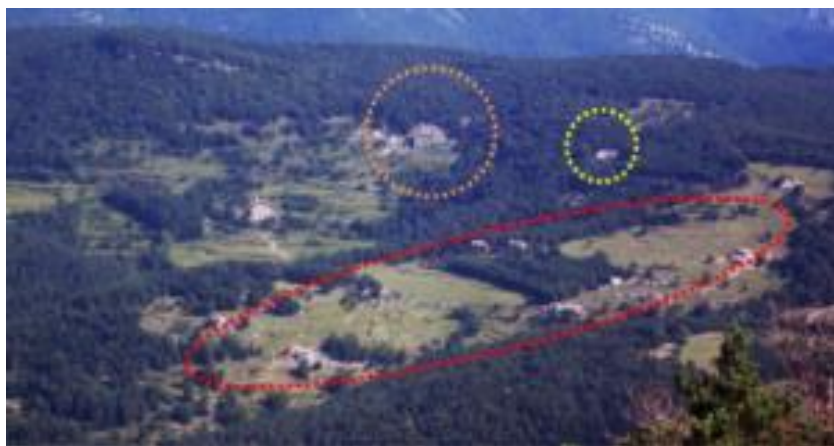
Pel que fa el paisatge en general, és evident que les arbrades característiques d'aquesta zona s'han recuperat i han tornat a vestir les muntanyes del **Bassegoda** de verd.

L'única zona on això no s'ha aconseguit és a Lliurona, i segurament degut a que molts dels actuals habitants han seguit utilitzant aquests camps per desenvolupar-hi les seves pròpies tasques com ara la pastura o la plantació de diversos conreus.

Com podem observar a les imatges, en l'antiguitat a la muntanya del Bassegoda hi predominaven els camps sense gaire presència d'arbres.

En l'actualitat, observem que la muntanya està totalment coberta d'arbres menys a la zona de Lliurona.

El cercle taronja ens mostra on està el nucli del poble amb l'església de Sant Andreu, el cercle groc ens situa l'Hostal de l'Arç, i l'oval vermell, ens mostra la superfície que comprèn la plana de la Massanella. (Font imatge antiga: Vicenç

Campassol. Font i edició imatge actual: Martí Lagresa Cumbríu).

5.0. CONCLUSIÓ

Aquest treball de recerca m'ha servit per conèixer gairebé en la seva totalitat la història de **Lliurona**, que ha estat tant de temps amagada per a la meva persona. Les principals conclusions que hi extrec són que, aquest petit poble, que per molta gent no deu ser conegut, va tenir un paper molt important durant dècades en aquestes contrades.

A més a més, també em sobta com un grup de gent va poder unir els seus esforços per fer renéixer el poble, i sobretot per aconseguir reinventar-se tot i les adversitats sofertes pel pas del temps.

Les principals dificultats que han condicionat en certa manera la realització del meu treball han estat el llarg i feixuc període d'estiu, on vaig haver de compaginar la meva feina a jornada completa amb les entrevistes que vaig poder anar fer als actuals habitants. Per alta banda, també m'ha suposat un esforç aconseguir certes imatges antigues de la zona, i tot i això n'he pogut obtenir escasses i de no gaire valor pel meu treball.

No obstant, em quedo amb la part positiva d'haver pogut fer aquest treball, que és la d'haver conegut una manera alternativa de viure i de sintonitzar amb la natura, i en certa manera me'n orgulleixo d'haver fet –o mínimament intentat– obrir els ulls de molta gent que només es basava en falsos prejudicis a l'hora de parlar sobre **Lliurona**. El treball, també m'ha servit per reafirmar algunes de les meves hipòtesis però a la vegada, desmentir-ne d'altres.

He descobert que **Lliurona** no està sotmesa a cap organització diferenciada de qualsevol altre poble, tot i que sí duen a terme assemblees per debatre sobre diversos temes d'interès i relacionats amb la vila.

A més a més, he confirmat una de les meves idees, que gairebé la totalitat de la seva població varen arribar a **Lliurona** buscant un model alternatiu de vida, lluny de la ciutat i intentant aconseguir entrar en sintonia i contacte amb el medi que els envolta.

L'altre punt que em vaig plantejar i que en certa manera també he aconseguit revelar, és el de trobar quins són els principals pilars que sostenen avui en dia el nucli, que són l'escola –educació–, la gent –implicació de la població– i la història –passat molt important–, que uneix un poble amb moltes aspiracions de cara a un futur pròsper.

Per acabar, només vull afegir que estic molt content que el poble m'hagi obert els braços i hagi recolzat aquesta iniciativa del meu treball de recerca, cosa que els hi estaré eternament agraït.

6.0. BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA:

- Agustí i Bassols, Joaquim i Melció Pujol, Josep Maria (1998) Excursions per l'Alta Garrotxa. Sadernes i Bassegoda. Olot: Aubert
- Agustí i Bassols, Joaquim i Melció Pujol, Josep Maria (1998) Excursions per l'Alta Garrotxa. Beget i Rocabruna. Olot: Aubert
- Pagès Guix, Joan (2012) Pessics de l'Alta Garrotxa. Olot: Aubert
- Pujol i Fabrelles, David (primavera/estiu 2016). Alberes. Cassà de la Selva
- Varis autors (2016) L'Antic terme de Bassegoda. Girona: Guies de patrimoni local
- Varis autors (1986) Caminant per l'Alta Garrotxa. Olot (3): Alzamora Artgràfica, S.A
- Varis autors (1996) Garrotxa i sectors propers. Granollers (13): Alpina
- Varis autors (2002) Jornades de l'Alta Garrotxa. L'ús públic. Girona: Universitat de Girona
- Varis Autors (1998) Història Oral. Procediments de Ciències Socials. Barcelona: Teide.
- Vila i Subirós, Josep (2005) Passat, present i futur. V Jornades sobre l'Alta Garrotxa. Girona: Universitat de Girona.

WEBGRAFIA:

- (08/08/17) <https://mdlc.iec.cat/>
- (10/08/17) <http://enciclopèdia.cat>
- (14/10/17) <https://ceiplliurona.wordpress.com/>
- (14/10/17) <http://www.olot.cat/skin/default.aspx>
- (24/10/17) www.romanicoberet.cat
- (24/10/17) <http://www.museudeltraginer.com/es>
- (24/10/17) <http://www.catalunya.com/museu-de-lesclop-17-16001-103>
- (24/10/17) <https://www.google.es/maps> (Realització de tots els mapes que apareixen íntegrament al treball)
- (02/11/17) <http://www.beuda.cat/>

- (05/11/17) https://ca.wikipedia.org/wiki/Alta_Garrotxa
- (05/11/17) <http://www.altagarrotxa.org/>
- (07/11/17) <http://ermitesaltagarrotxa.blogspot.com.es/>
- (11/11/17) <https://www.sedecatastro.gob.es/>
- (13/11/17) <http://www.arxiuadg.org/ca/arxiu/>
- (16/11/17) <http://www.tesisenred.net/handle/10803/107903>
- (18/11/17) <http://www.rutespireus.cat/rutes/alta-garrotxa>
- (19/11/17) https://ca.wikipedia.org/wiki/Moviment_ecologista
- (17/12/17) <https://www.pirineuweb.com/neorural-jo/>
- (17/12/17) <http://www.inspai.cat/>
- (17/12/17) <https://directa.cat/tags/moviment-ecologista>
- (23/12/17) <http://www.cee.cat/agenda.php>
- (23/12/17) <http://cec.cat/patrimoni-cultural-del-centre-excursionista-decatalunya/arxiu-fotografic-cec/>
- (23/12/17) <http://premisrecerca.udg.edu/Portals/0/CS/Premis%202014/1143-ariethidraulic.pdf>
- (23/12/17) <http://www.enciclopedia.cat/ariethidraulic>
- (23/12/17) https://ca.wikipedia.org/wiki/Bomba_d%27ariet
- (24/12/17) <https://ca.wikipedia.org/wiki/But%C3%A0>
- (24/12/17) https://ca.wikipedia.org/wiki/Gas_natural
- (24/12/17) https://ca.wikipedia.org/wiki/Placa_solar
- (24/12/17) https://ca.wikipedia.org/wiki/Sistema_fotovoltaiac

7.0. ANNEXOS

Per a aproximar-me a totes les preguntes sobre la **Lliurona** actual he dut a terme un seguit d'entrevistes als habitants per a poder respondre totes les qüestions que em varen sorgir quan vaig decidir estudiar el perquè del repoblament i la posterior vida del dia a dia en el petit nucli de **Lliurona**.

A continuació he transcrit les entrevistes amb totes les preguntes i respostes que vaig anar formulant i ells em varen anar responnent.

Albanyà, 12/08/17

Entrevista oral a Fabien pel treball de Recerca "Lliurona" Durada: 65 minuts

1- Descobriment de Lliurona.

- **Com vas descobrir Lliurona?**

Un amic meu que vivia a Besalú me'n va parlar molt bé, i com que volia experimentar coses noves ens hi vam mudar amb la meva família. Volíem estar apartats de les grans ciutats i viure com els nostres avis, amb el que ens dóna la natura.

- **Què et va portar a quedar-t'hi?**

Lliurona és un món a part, la gent que hi viu és com si fossin germans teus, vull dir, som com una gran família en un entorn privilegiat.

- **Quina va ser la teva primera impressió?**

Quan vaig arribar estava nerviós perquè no coneixia a ningú i no sabia si a la meva dona i les meves filles els hi agradaria canviar.

- **N'havies sentit a parlar mai?**

No, la veritat és que no. Però tampoc em coneixia la zona de les valls de la Muga ja que mai hi havia anat. Va ser un descobriment espectacular.

- **Quan de temps fa que hi vius?**

Al desembre farà dos anys.

2- La vida de Lliurona

- **Amb qui vas haver de parlar per aconseguir una llar?**

Els mateixos habitants fan tot el possible per aconseguir-te una llar al nucli del poble o un mas. Per això els hi agraeixo molt que ens acollissin tant bé.

- **Van ser fàcils les primeres setmanes a Lliurona?**

Al principi, com en totes les coses que fas a la vida, no va ser fàcil. Ens havíem d'habituar a tot, la nova manera de cuinar, de rentar la roba al safareig, de tardar una hora al supermercat més pròxim...

- **L'integració amb la població existent va ser ràpida?**

Com ja he dit abans ens van acollir molt ràpid i amb molta amabilitat. Destaco aquesta amabilitat de la gent de Lliurona, ja que en altres llocs segur que no s'hagués donat el cas.

- **Vas trobar moltes dificultats?**

El fet d'haver d'habituar la casa per poder-hi viure còmodament, fer un tancat per poder guardar les poques cabres que teníem...

- **Què trobes a faltar a Lliurona de les grans ciutats?**

L'immediateza de les coses. A la ciutat una carta pot tardar un dia o dos, en canvi si jo ara vull enviar una carta als meus parents de Bèlgica per felicitar-li's el Nadal segurament els hi arribi per la setmana santa...

- **I que no canviaries per res?**

No canviaria per res del món la tranquil·litat que et brinda Lliurona, el contacte amb la natura dia rere dia fa de Lliurona un lloc privilegiat a l'abast de molt pocs.

3- Organització

- **Lliurona té una organització atípica?**

No entenc molt bé però si et refereixes a la manera de viure podríem dir que és com qualsevol altre poble tradicional.

- **Us repartiu les feines comunitàries?**

Normalment si, hi ha vegades que ens tornem a l'hora d'anar a comprar, o de portar als nens a Figueres...

- **Teniu algú que estigui per sobre? Com si d'un alcalde es tractés?**

Segons tinc entès abans si que hi havia un home que era com el "fundador" però crec que va marxar i ara mateix tots estem en el mateix escaló.

- **Tinc constància que a l'Església hi ha un bar. Qui el dirigeix? Sempre és el mateix? O canvia cada any, o cada cert temps?**

El bar el portem entre tots, tot i que l'Alejandro hi passa moltes hores ja que en el món de l'hosteleria hi ha passat molts anys.

4- Vida quotidiana

- **És difícil viure a 800 msnm amb males comunicacions tant de cobertura mòbil com de xarxes de carreteres?**

Hi ha dies que pots empenyar-te per estar aïllat de tot, però hi ha vegades que agraeixes poder respirar tranquil fora de l'estrés que et brinda la ciutat.

- **Quan vas arribar com era la casa?**

La casa era un mas a punt de caure. Entre la meva dona i els habitants de Lliurona vàrem aconseguir restaurar-lo i a dia d'avui Can Iglesias és la nostra casa, i esperem que ho sigui molts anys més.

- **Tenia llum, aigua, gas...?**

Res de tot això, i a dia d'avui contem amb gairebé tots aquests serveis de necessitat.

- **L'arribada de WIFI a Lliurona què va suposar per a vosaltres?**

Una gran millora ja que d'aquesta manera també pots contactar amb els teus coneguts i familiars.

- **Va canviar el vostre estil de vida? O va ser un més a més que no va crear impacte en la vida quotidiana dels habitants?**

Podríem dir que va ser un més a més.

- **A quina hora us soleu llevar? I a quina hora soleu anar a dormir?**

Em llevo a les vuit del matí i solem anar a dormir vora les onze de la nit.

5- Dificultats

- **Quina és la major dificultat de viure a Lliurona?**

El temps que perds assentat dins el cotxe quan necessites anar a algun lloc de fora

- **Us sentiu segurs de viure-hi?**

I tant.

- **El fet d'asfaltar la carretera va millorar el vostre estil de vida o el va empitjorar pel fet que ara qualsevol persona hi pot arribar amb facilitat?**

El va millorar molt. Jo no he arribat a veure la carretera de Lliurona sense asfaltar, així que tampoc puc opinar gaire.

- **Si hi ha alguna averia tècnica, hi ha algú amb coneixements per arreglar-ho? O heu de fer venir algú extern?**

Tots som uns manetes, si falta alguna cosa ens ajuntem tots i mirem d'arreglar-ho.

- **Com vau aconseguir reconstruir les cases amb tants pocs recursos?**

La il·lusió! Que pot amb totes les adversitats!!!

- **Us sentiu privats d'alguna cosa?**

Jo crec que de res.

6- Escola

- **Quan vau arribar teníeu constància que hi havia una escola?**

Si, i va significar una avantatge per la meua família ja que les meues filles hi poden acudir

- **Quina és la vostra opinió respecte l'evolució d'aquesta escola rural, actualment reconeguda per la Generalitat.**

No la vaig veure néixer així que tampoc tinc gaires coneixements sobre aquest tema. No obstant crec que és molt positiu per la gent que té fills,,ja que no cal baixar-los fins a Figueres o Llers, perquè al costat de casa ja tenen una escola gratuïta.

- **Creieu que els mètodes d'aprenentatge lligats amb la natura beneficien més els coneixements dels nens?**

Totalment d'acord

- **Quina és la vostra opinió sobre l'aniversari dels 25 anys de l'Escola de Lliurona?**

Que en siguin molts més!

- **Creieu que a les escoles convencionals també haurien d'ensenyar de la manera que es fa a Lliurona?**

No ho crec, cadascú ha d'ensenyar de la manera que cregui més convenient.

- **Per acabar opina qualsevol cosa que et sembli d'interès sobre Lliurona i que no s'hagi tractat en l'entrevista.**

Crec que no hi ha res més a afegir

Albanyà, 16/08/17

Entrevista oral a Alejandro Gomez Gomez pel treball de Recerca "Lliurona" Durada: 70 minuts.

1- Descobriment de Lliurona.

- **Com vas descobrir Lliurona?**

Després d'un passat típic de les pel·lícules de Hollywood de sexe, drogues i Roc'n'roll vaig decidir fer un gir de 180 graus a la meua vida.

Desconnectar de la vida de les grans ciutats i els problemes que això m'haviacausat. Un dia, vaig buscar per internet "pobles per repoblar a Catalunya" i un d'ells va ser Beget, així que sense pensar-m'ho i vaig anar.

Allà vaig descobrir un noi que coneixia Lliurona i després de parlar-hi durant un temps em va acabar de convèncer. Així que vaig marxar cap a Lliurona deixant endarrere un passat molt diferent al de la meua vida actual. A partir de llavors em sento molt millor amb mi mateix.

- **Què et va portar a quedar-t'hi?**

Jo crec que l'aliçient que em va empènyer a quedar-me en aquesta terra va ser la tranquil·litat que et suposa poder viure a Lliurona, a més a més podia exercir feines rurals que m'omplen personalment com pot ser la doma de cavalls, plantació d'hortalisses... També va ajudar molt el "feeling" amb els habitants de llavors, que vaig notar des del primer moment una connexió especial. Com que compartíem moltes similituds i gustos entre tot.

- **Quina va ser la teua primera impressió?**

Vaig veure que era com un poble rural qualsevol. On tots es coneixien entre si, i potser per aquesta raó Lliurona era diferent als anteriors llocs on havia viscut.

- **N'havies sentit a parlar mai?**

No, la primera vegada que en vaig sentir a parlar va ser quan aquell conegut va treure el tema i em va sorgir la curiositat.

- **Quan de temps fa que hi vius?**

Si no em falla la memòria el març del 2017 farà cinc anys.

2- La vida de Lliurona

- **Amb qui vas haver de parlar per aconseguir una llar?**

Si vas a Lliurona i parles amb els veïns i els hi exposes que tens el projecte de quedar-t'hi a viure t'indiquen amb qui has de parlar. En el meu cas vaig parlar primerament amb un integrant de l'Ajuntament d'Albanyà que em va facilitar el fet d'aconseguir el que avui és casa meua.

- **Van ser fàcils les primeres setmanes a Lliurona?**

Les primeres setmanes van ser difícils però per l'únic fet que tenia el meu cotxe averiat i quan necessitava haver d'anar a comprar alguna cosa ho havia de fer, o bé combinant-ho amb algun altre habitant o baixar a peu fins Albanyà i poder comprar les coses de més necessitat.

- **L'integració amb la població existent va ser ràpida?**

Va ser molt ràpida pel que he dit abans, perquè crec que tots ens enteníem molt bé entre nosaltres.

- **Vas trobar moltes dificultats?**

Cap a destacar, potser que a les nits hi feia molta fred, però això s'arregla ràpid amb un parell de mantes més.

- **Què trobes a faltar a Lliurona de les grans ciutats?**

Cada dia que hi passes deixes de pensar menys en el que passa a les ciutats. Si hagués de remarcar alguna cosa seria el tema d'informació... Que no la tenim tan a l'abast com a les ciutats, i solem enterar-nos més tard. Com per exemple amb la mort de Ueli Steck, el meu alpinista preferit, no em vaig enterar de la seva mort fins al cap d'una setmana, per coses com aquestes a vegades és una "pega".

- **I que no canviaries per res?**

La natura, els animals, el poder ser lliure, córrer, ballar, cantar... Són tantes coses!.

3- Organització

- **Lliurona té una organització atípica?**

No.

- **Us repartiu les feines comunitàries?**

Depenent de quines, però personalment no sol passar.

- **Teniu algú que estigui per sobre? Com si d'un alcalde es tractés?**

No, l'únic que tenim és l'alcalde d'Albanyà.

- **Tinc constància que a l'Església hi ha un bar. Qui el dirigeix? Sempre és el mateix? O canvia cada any, o cada cert temps?**

El vaig dirigir durant un temps ja que sempre he estat lligat amb l'hosteleria, com també sóc un DJ aficionat montàvem festes per la gent del poble cada divendres a la nit i ens ho passàvem d'allò més bé. Realment la feina del bar ens l'anem turnant, quan un no pot s'encarrega un altre i així successivament.

4- Vida quotidiana

- **És difícil viure a 800 msnm amb males comunicacions tant de cobertura mòbil com de xarxes de carreteres?**

No crec, cadascú escull on vol viure, si hi vaig venir era perquè sabia que aquí seria feliç, tot i les dificultats que poden sorgir com tu molt bé has dit

- **Quan vas arribar com era la casa?**

La casa es conservava d'allò més bé. No tenia les comoditats que pot tenir una casa corrent però era, i és, un mas acollidor que no canviaria per res.

- **Tenia llum, aigua, gas...?**

No.

- **L'arribada de WIFI a Lliurona què va suposar per a vosaltres?**

A mi tampoc em va suposar un gran gir en la meua vida quotidiana, va servir de més a més.

- **Va canviar el vostre estil de vida? O va ser un més a més que no va crear impacte en la vida quotidiana dels habitants?**

No, va ser com un més a més.

- **A quina hora us soleu llevar? I a quina hora soleu anar a dormir?**

Depenent de l'hora que surti de treballar. Normalment em llevo a les 7

5- Dificultats

- **Quina és la major dificultat de viure a Lliurona?**

Diria que el tema de reparacions. Si s'espalla el cotxe i no el pots fer arribar fins a un mecànic és molt difícil que un mecànic vulgui pujar fins a dalt, ni una grua tampoc. Crec que és l'única dificultat per a mi, ja que m'he vist amb aquesta situació un parell de vegades.

- **Us sentiu segurs de viure-hi? Sí, perquè no?**

És com un poble qualsevol.

- **El fet d'asfaltar la carretera va millorar el vostre estil de vida o el va empitjorar pel fet que ara qualsevol persona hi pot arribar amb facilitat?**

Ho va millorar força més. Respecte que qualsevol hi pugui arribar, també qualsevol pot arribar fins Albanyà, no em suposa inquietud.

- **Si hi ha alguna averia tècnica, hi ha algú amb coneixements per arreglar-ho? O heu de fer venir algú extern?**

Ens intentem ajudar entre tots sempre.

- **Com vau aconseguir reconstruir les cases amb tants pocs recursos?**

La meua ja estava força bé així que no vaig haver de fer servir cap tipus de reparació ni construcció.

- **Us sentiu privats d'alguna cosa?**

No, que jo sàpiga.

6- Escola

- **Quan vas arribar teníeu constància que hi havia una escola?**

Sí, just perquè hi vaig al costat

- **Quina és la vostra opinió respecte l'evolució d'aquesta escola rural, actualment reconeguda per la Generalitat.**

Crec que és una bona manera per facilitar les coses a la gent que viu aquí hi té nens petits, d'aquesta manera no cal que els pares es desplacin.

- **Creieu que els mètodes d'aprenentatge lligats amb la natura beneficien més els coneixements dels nens?**

No trobo que sigui així.

- **Quina és la vostra opinió sobre l'aniversari dels 25 anys de l'Escola de Lliurona?**

Va ser un dia molt emotiu i esperem que d'aquí vint-i-cinc anys més podem celebrar els cinquanta.

- **Creieu que a les escoles convencionals també haurien d'ensenyar de la manera que es fa a Lliurona?**

A Lliurona s'ensenyava respecte el que diu el Departament d'Ensenyament, potser a l'hora de tractar alguns temes es fa de manera més lligada amb l'entorn, però penso que tampoc desentona amb l'educació convencional d'avui en dia.

- **Per acabar opina qualsevol cosa que et sembli d'interès sobre Lliurona i que no s'hagi tractat en l'entrevista.**

Lliurona et fa sentir viu, més lliure, i en contacte amb la natura, cosa que en alguns altres llocs no és el mateix. He estat en altres indrets i cap d'aquests m'aporta el que em pot aportar Lliurona. El meu lloc de treball el tinc relativament a prop (Rectoria d'Albanyà) i això suposa que no em cansi de viure en aquesta terra.

Albanyà, 16/08/17

Entrevista escrita a Roger Pol pel treball de Recerca "Lliurona" Durada: — minuts

1- Descobriment de Lliurona.

- **Com vas descobrir Lliurona?**

En una campanya per cotxe-escola a Barcelona. Quan jo vivia a Barcelona un dia van venir els habitants de Lliurona al barri i van fer un seguit d'espectacles (música, titelles...) amb l'objectiu de poder recaptar diners per comprar un cotxe tot terreny per poder pujar fins al poble, ja que en aquell temps la carretera encara no estava asfaltada

- **Què et va portar a quedar-t'hi?**

Un burro, i un amic.

- **Quina va ser la teva primera impressió?**

Tots són uns "hippies".

- **N'havies sentit a parlar mai?**

Sí, durant el projecte cotxe-escola.

- **Quan de temps fa que hi vius?**

A Lliurona aviat, el setembre de 2017 farà deu anys.

2- La vida de Lliurona

- **Amb qui vas haver de parlar per aconseguir una llar?**

Amb la persona que hi vivia, és a dir, el propietari que posteriorment em va llogar la casa.

- **Van ser fàcils les primeres setmanes a Lliurona?**

Si, no em va suposar cap dificultat

- **L'integració amb la població existent va ser ràpida?**

Sí, no hi va haver cap problema.

- **Vas trobar moltes dificultats?**

No, més aviat les dificultats van anar apareixent en la quotidianitat del dia a dia.

- **Què trobes a faltar a Lliurona de les grans ciutats?**

Avui en dia res. Si t'acostumes a viure sense les necessitats secundàries de la ciutat no et manca res.

- **I que no canviaries per res?**

L'entorn tal com és i com era..

3- Organització

- **Lliurona té una organització atípica?**

No, té organització formal

- **Us repartiu les feines comunitàries?**

No.

- **Teniu algú que estigui per sobre? Com si d'un alcalde es tractés?**

No, tanmateix, puntualitzo que un alcalde qualsevol no es troba per sobre del seu poble, sinó al seu servei, i per tant podríem dir que en tot cas, es troba per sota.

- **Tinc constància que a l'Església hi ha un bar. Qui el dirigeix? Sempre és el mateix? O canvia cada any, o cada cert temps?**

No participo al bar, ni en l'organització ni com a consumidor. Ho desconec totalment.

4- Vida quotidiana.

- **És difícil viure a 800 m amb males comunicacions tant de cobertura mòbil com de xarxes de carreteres?**

Viure fins i tot pot ser més fàcil i tot.

- **Quan vas arribar com era la casa?**

Era runa totalment, no semblava una casa tal i com tots la coneixem.

- **Tenia llum, aigua, gas...?**

No, no en tenia.

- **L'arribada de WIFI a Lliurona què va suposar per a vosaltres?**

No l'he usat, per tant tampoc puc opinar sobre aquest tema.

- **O va ser un més a més que no va crear impacte en la vida quotidiana dels habitants?**

En mi, no va crear impacte, va ser nul.

- **A quina hora us soleu llevar? I a quina hora soleu anar a dormir?**

Depenent del que s'hagi de fer a l'endemà.

5- Dificultats

- **Quina és la major dificultat de viure a Lliurona?**

La econòmica i la precarietat que se'n deriva d'aquesta.

- **Us sentiu segurs de viure-hi?**

Sí, molt més que en nuclis més habitats (com més gent més inseguretat).

- **El fet d'asfaltar la carretera va millorar el vostre estil de vida o el va empitjorar pel fet que ara qualsevol persona hi pot arribar amb facilitat?**

Millora el material d'accés, però suposa pitjor qualitat de vida i seguretat, encariment dels lloguers i la disminució d'accés a vivendes.

- **Si hi ha alguna averia tècnica, hi ha algú amb coneixements per arreglar-ho?**

O heu de fer venir algú extern? Sobretot coneixements autodidactes i autonomia

- **Com vau aconseguir reconstruir les cases amb tants pocs recursos?**

Amb molt d'esforç i suor

- **Us sentiu privats d'alguna cosa?**

No.

6- Escola

- **Quan vau arribar teníeu constància que hi havia una escola?**

Sí

- **Quina és la vostra opinió respecte l'evolució d'aquesta escola rural, actualment reconeguda per la Generalitat.**

Opino que és positiu per Lliurona poder comptar amb aquest servei tan important com és l'educació per el futur del país.

- **Creieu que els mètodes d'aprenentatge lligats amb la natura beneficien més els coneixements dels nens?**

Considero que els apranentatges brindats són convencionals, pel que fa ara, no puc opinar com ho feien abans del reconeixement per part d'Ensenyament perquè ho desconec.

- **Quina és la vostra opinió sobre l'aniversari dels 25 anys de l'Escola de Lliurona?**

Es veu que hi ha molta feina que no es veu a simple vista darrere d'aquesta escola.

- **Creieu que a les escoles convencionals també haurien d'ensenyar de la manera que es fa a Lliurona?**

Considero l'escola de Lliurona una escola convencional, no pel que fa la seva història però si en quant a fons i formes.

- **Per acabar opina qualsevol cosa que et sembli d'interès sobre Lliurona i que no s'hagi tractat en l'entrevista.**

Entenc Lliurona com qualsevol altre comunitat de veïns, des d'un bloc de pisos a un veïnat de cases. On l'espai i la gent són la particularitat que conforma cada comunitat de veïns. Per això cada poble i cada ciutat és diferent.

“L'únic deure que tenim amb l'història és reescriure-la”

Oscar Wilde.

- 1.0. INTRODUCCIÓ
- 2.0. L'ANTIGA LLIURONA
 - 2.1. ON SITUEM LLIURONA
 - 2.2. PASSEIG PER LA HISTÒRIA DE LLIURONA
 - 2.2.1. PREHISTÒRIA. PALEOLÍTIC I NEOLÍTIC
 - 2.2.2. EDAT MEDIEVAL
 - 2.2.3. ÈPOCA MODERNA
 - 2.2.4. LA GUERRA GRAN I LA GUERRA DEL FRANCÈS
 - 2.2.5. EL MOVIMENT CARLÍ (S.XVIII)
 - 2.2.6. SEGLE XX. DISSOLUCIÓ DEL TERME DE BASSEGODA
 - 2.3. LA RELIGIOSITAT. MOLT PRESENT
 - 2.3.1. UN TOMB PER L'ANTIC TERME DE BASSEGODA
 - 2.4. LA POBLACIÓ. EVOLUCIÓ DEMOGRÀFICA
 - 2.4.1. L'IMPLICACIÓ DE LA POBLACIÓ A LA VILA. FESTES POPULARS
 - 2.5. LES ACTIVITATS ECONÒMIQUES DE LLIURONA
- 3.0. LA NOVA LLIURONA
 - 3.1. ORÍGENS. EL DESPOBLAMENT I EL MOVIMENT REPOBLADOR
 - 3.2. CANVI D'ADMINISTRACIÓ. EL REPOBLAMENT
 - 3.2.1. ESTAT DE LA VILA A L'ARRIBADA
 - 3.3. DIFICULTATS
 - 3.4. NOUS MITJANS
 - 3.5. L'EDUCACIÓ. LA HISTÒRIA DE L'ESCOLA DE LLIURONA
 - 3.5.1. NOU MODEL D'AUTOGESTIÓ EDUCATIVA
 - 3.5.2. L'EDIFICI DE L'ANTIGA ESCOLA I EL REACONDICIONAMENT
 - 3.5.3. L'ADÉU DEFINITIU A L'AUTOGESTIÓ EDUCATIVA?
 - 3.5.4. L'ESCOLA COM A EINA POLÍTICA
 - 3.5.5. EL RETORN DE L'ESCOLA A LLIURONA?
 - 3.5.6. LA TRANCISIÓ. L'ESCOLA DE LLIURONA
 - 3.5.7. L'ACTUAL ESCOLA DE LLIURONA
 - 3.6. POBLACIÓ. IMPLICACIÓ A LA VILA
 - 3.7. ACTIVITATS ECONÒMIQUES ACTUALS
 - 3.8. CONEGUEM EL TERRITORI
 - 3.8.1. EL CASALOT
 - 3.8.2. CAL SASTRE I CA LA PETRONILA
 - 3.8.3. L'HOSTAL DE L'ARÇ
 - 3.8.4. EL CARITG
 - 3.8.5. CAL FERRER.
 - 3.8.6. CAN PERUSA
 - 3.8.7. CAL MINAIRE
 - 3.8.8. CAN IGLESIAS
 - 3.8.9. CAN DELÓS
 - 3.9. ESBORREM ELS FALSOS MITES
- 4.0. COMPARACIÓ ENTRE LA LLIURONA ANTIGA I LA LLIURONA MODERNA
 - 4.1. EDUCACIÓ
 - 4.2. ECONOMIA
 - 4.3. SOCIETAT
 - 4.4. CULTURA
 - 4.5. PAISATGE
- 5.0. CONCLUSIÓ
- 6.0. BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA
- 7.0. ANNEXOS